

**KESTÄVYYSRAPORTOINNIN VARMENNUKSEN
MERKITYS RAPORTOINNIN LUOTETTAVUUTEEN
TILINTARKASTAJIEN NÄKÖKULMASTA**

**Jyväskylän yliopisto
Kauppakorkeakoulu**

Pro gradu -tutkielma

2024

**Tekijä: Aino Kapanen
Oppiaine: Laskentatoimi
Ohjaaja: Anna-Maija Lantto**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TIIVISTELMÄ

Tekijä Aino Kapanen	
Työn nimi Kestävyysraportoinnin varmennuksen merkitys raportoinnin luotettavuuteen	
Oppiaine Laskentatoimi	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika (pvm.) 26.3.2024	Sivumäärä 59
<p>Vastuullisuutta vaaditaan yrityksiltä yhä enemmän, ja sidosryhmien paineen alaisena yritykset tuottavat kasvavassa määrin kestävyysraportteja, joissa yritykset voivat kommunikoida vastuullisuustoimistaan. Kestävyysraportit auttavat niin sijoittajia, yritystä itseään kuin myös koko yhteiskuntaa. Kestävyysraportointi on yrityksille yksi tärkeimmistä viestinnän keinoista lisäten läpinäkyvyyttä ja luotettavuutta yritystä kohtaan. Kestävyysraporttien luotettavuutta kohtaan on kuitenkin esitetty kritiikkiä, eikä raportointiprosessi itsessään ole riittävä nostaakseen sidosryhmien luottamusta yrityksen vastuullisuutta tai informaation uskottavuutta kohtaan (Boiral ym., 2020).</p> <p>Kritiikki on synnyttänyt tarpeen kestävyysraportoinnin varmennukselle. Kestävyysraportoinnin varmennuksen uskotaan tekevän kestävyysraportoinnista luotettavampaa. Mihin tämä käsitys kuitenkin perustuu? Mielenkiintoista on tutkia, mitä merkitystä varmennuksella on raportoinnin luotettavuuteen. Power (1994) on kyseenalaistanut, saadaanko varmennuksilla todellisudessa aikaan parempaa vastuullisuutta, luotettavuutta ja laatua, vai onko varmennusprosessi vain tapa siirtää epäluottamus tarkastettavilta tarkastajille.</p> <p>Tässä Pro Gradu -tutkielmassa pohditaan kestävyysraportoinnin varmennuksen merkitystä raportoinnin luotettavuuteen tilintarkastajien näkemysten pohjalta. Tutkielma on toteutettu laadullisella menetelmällä, haastatellen kestävyysraportointitarkastajia puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että varmennus on suuressa roolissa kestävyysraportin luotettavuuden suhteen. Varmennuksen myötä sidosryhmät voivat käyttää raporttia päätöksentekonsa pohjana. Varmennus myös hyödyttää yritystä itseään prosessiensa tehostamisessa, jolloin jatkossa yritys pystyy toimimaan yhä paremmin, tarjoten luotettavampaa informaatiota. Luotettavuuteen vaikuttaa myös varmennusentartaja. Tulokset osoittavat, että tilintarkastajat sopivat kestävyysraportointitarkastajan rooliin alan asiantuntijuuden, vakiintuneiden toimintatapojen sekä tilintarkastajan vahvan, luotettavan, aseman myötä. Varmennuksessa on kuitenkin myös haasteita, joilla on merkitystä luotettavuuteen, kuten varmuuden taso ja odotuskuilu.</p>	
Asiasanat Kestävyysraportointi, kestävyysraportoinnin varmennus, CSRD-direktiivi	
Säilytyspaikka	Jyväskylän yliopiston kirjasto

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
SISÄLLYS.....	3
LYHENTEET	5
1 JOHDANTO.....	7
1.1 Tutkielman taustaa	7
1.2 Tutkielman tavoitteet ja aiheen rajausta	10
1.3 Tutkielman rakenne	11
2 KESTÄVYYSRAPORTOINTI	13
2.1 Tarve vastuullisuudelle ja siitä raportoinnille.....	13
2.2 Sidosryhmien merkitys ja sidosryhmäteoria	14
2.3 Kestävyysraportoinnin sääntely	16
2.4 Kestävyysraportoinnin hyödyt.....	19
2.5 Kritiikkiä kestävyysraportoinnille ja sen luotettavuudelle	20
3 KESTÄVYYSRAPORTOINNIN VARMENNUS	23
3.1 Varmennuksen suosion nousu	23
3.2 Taustaa kestävyysraportoinnin varmennukselle	24
3.3 Varmennustarjoajien kenttä	25
3.4 Kestävyysraportointitarkastajan sääntely	26
3.5 Varmennuksen sääntely	27
3.6 Varmennusprosessi ja sen merkitys luotettavuuteen.....	29
4 AINEISTO JA MENETELMÄ.....	32
4.1 Laadullinen tutkimus	32
4.2 Menetelmä	33
4.3 Aineisto ja aineiston keruu.....	34
4.4 Aineiston analyysi	35
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	36
5.1 Yleistä	36
5.2 Tulokset.....	37
5.2.1 Haasteet kestävyysraportin luotettavuudessa ilman varmennusta.....	37
5.2.2 Uuden sääntelyn merkitys raportin luotettavuuden kannalta	38
5.2.3 Varmennuksen tuoma lisäarvo kestävyysraportille	39
5.2.4 Haasteet varmennuksessa.....	41
5.2.5 Palveluntarjoajan ammattitaito ja riippumattomuus	45
5.3 Luotettavuus.....	48

6	JOHTOPÄÄTÖKSET	50
	LÄHTEET	55

LYHENTEET

CSR - Corporate Social Responsibility

CSRD - Corporate Social Responsibility Directive

ESG - Environmental, Social and Governance

ESRS - European Sustainability Reporting Standards

GRI - Global Reporting Initiative

KPL - Kirjanpitolaki

SRI - socially responsible investment

TBL - Triple Bottom Line

TTL - Tilintarkastuslaki

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman taustaa

Perinteisesti yritystoiminta tarkoittaa hyödykkeiden tarjoamista kilpailukykyisellä hinnalla kuluttajien kysynnän mukaan. Yritysten päätarkoitus on tehdä voittoa. Maailman resurssien ollessa rajalliset, ei perinteinen yritys malli ole kuitenkaan riittävä kestävä kehityksen saavuttamiseksi. (Danciu, 2013.) Tämän hetkinen toimintatapa vie tulevilta sukupolvilta mahdollisuuden samaan (Laine ym., 2021). Kestävä kehityksen yksi tunnetuimmista määritelmistä tulee YK:n ympäristön ja kehityksen maailman komissiolta vuodelta 1987: ”Kestävä kehitys tarkoittaa kehitystä, joka tyydyttää nykyisen sukupolven tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa” (Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development, 1987). Jotta kestävä kehitys tapahtuisi, yritysten tulee ottaa huomioon toimintansa ympäristölliset ja sosiaaliset vaikutukset (Danciu, 2013). Huang ym. mukaan yritysten tavoitteena tulee olla voittojen maksimoinnin lisäksi eettinen vastuullisuus, jotta kaikkien sidosryhmien tarpeisiin voidaan vastata (Huang ym., 2023). Vastuullisuus on siis noussut yritys kentällä maailmanlaajuisesti tärkeäksi aiheeksi.

Yritystoiminnan vastuullisuuden merkityksen kasvaessa, lisääntyvät myös sitä koskevat lait ja standardit, joita yritysten tulee noudattaa (Hazaea ym., 2022). Lisääntyneiden lakien ja standardien lisäksi yritysten sidosryhmät vaativat yrityksiltä vastuullisuutta. Yhä useammin sijoittajat harjoittavat vastuullista sijoitustoimintaa, sijoittaen vastuullisiin yrityksiin. Edellä mainitut ulkoiset paineet yrityksiä kohtaan ovat synnyttäneet tarpeen yritysten vastuullisuusraportoinnille. Taloudellinen raportointi ei kuvasta riittävän hyvin yrityksen toimintaa, vaan tämän rinnalle tarvitaan myös ei-taloudellista informaatiota (Cuadrado-Ballesteros ym., 2017).

Yritykset ovat tähän mennessä raportoineet vastuullisuudestaan vastuullisuusraporteilla. Vastuullisuusraportit ovat suurimmalle osalle yrityksiä vapaaehtoisia, tosin kannattavia. Vastuullisuusraporteilla on tutkitusti useita hyötyjä

niin yritykselle, kuin myös yrityksen sidosryhmille ja ympäristölle. Vastuullisuusraportointi muun muassa ohjaa sidosryhmien, kuten sijoittajien, päätöksentekoa. Saadakseen rahoitusta yritystoiminnalleen, on yrityksille välttämätöntä toimia vastuullisesti. Lisäksi yritykset, jotka toimivat vastuullisesti ja raportoivat siitä avoimesti, parantavat rehellisyyttään, mainettaan, brändiään ja kilpailukykyään (Hazaea ym., 2022). Kestävyysraportointi auttaa myös yrityksiä tunnistamaan ja hallitsemaan ympäristövaikutuksiaan, riskejään ja mahdollisuuksiaan (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464, 2022).

Vastuullisuusraportteihin ja niiden varmennukseen on tulossa suuria muutoksia uuden CSRD -direktiivin myötä. CSRD tulee sanoista Corporate Sustainability Reporting Directive. Direktiivillä pyritään vahvistamaan ja laajentamaan kestävyysinformaation julkaisemista koskevaa sääntelyä. Direktiivin tavoitteena on parantaa sidosryhmien saamaa informaatiota yrityksen riskeistä ja mahdollisuuksista sekä vaikutuksista ympäristöönsä. Direktiivi ajaa Euroopan Green Deal -hanketta olla ensimmäinen ympäristöneutraali maanosana. (European Commission, 2023). Direktiivin myötä vastuullisuusraporteista tulee niin sanottuja kestävyysraportteja. Direktiivin mukaista raportointia toteutetaan ESRS-standardien mukaisesti. ESRS tarkoittaa Euroopan vastuullisuusraportointistandardeja. ESRS -standardien mukaan yritysten tulee raportoida kestävyysraporteissa ESG -aiheista eli ympäristö-, sosiaalisista sekä hallinnollisista teemoista.

Vastuullisuusraportointi on tähän asti ollut suurimmalle osalle yrityksistä vapaaehtoista, mutta CSRD -direktiivin myötä kestävyysraportointi tulee pakolliseksi yhä useammalle yritykselle. 2024 alkaen raportoivat suuryritykset, jotka nytkin raportoivat vanhan NFRD-direktiivin mukaisesti. 2025 alkaen raportoivat yritykset, jotka täyttävät vähintään kaksi oheisista ehdoista: liikevaihto 40 miljoonaa euroa, tase 20 miljoonaa euroa tai yli 250 työntekijää. (HE 20/2023 vp, 2023.) Lisäksi uusi direktiivi ulottuu edellä mainittuja yrityksiäkin laajemmalle osalle yrityskenttää, sillä edellä mainitut yritykset tarvitsevat raportoitavaa tietoa myös omista alihankinta- ja toimintaketjuistaan. Yrityksen tulee ottaa huomioon myös alihankkijoidensa vastuullisuus, voidakseen itse toimia vastuullisesti (Laine ym. 2021). Raportointivelvollisuuteen tulee siis varautua myös pk -yrityksissä.

Euroopan komission mukaan muutokseen on vaikuttanut laajemman kestävyysraportoinnin tarjoamat hyödyt ympäröivään yhteiskuntaan. Laajemman kestävyysraportoinnin tarjoama informaatio edesauttaa sijoittajia sijoituspäätöksissään, tarjoten parempaa tietoa yrityksen kestävyystilasta, sen riskeistä ja mahdollisuuksista. Kestävyysraportointi auttaa myös kansalaisyhteiskunnan toimijoita saamaan yrityksiä vastuuseen ympäristövaikutuksistaan sekä koko yhteiskuntaa tarjoten vakaan ja kestäväen talousjärjestelmän. Kestävyysraportointi lisää yritysten tietojen vertailukelpoisuutta, yhdenmukaisuutta sekä luotettavuutta, edistää yritysten vastuullisuustyötä, havainnollistaa yrityksen toiminnan vaikutuksia ja auttaa riskienhallinnassa. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464, 2022.)

Ennen uuden CSRD-direktiivin käyttöönottoa vastuullisuusraporttien varmennus on ollut harvinaisempaa, vaikka yritykset ovatkin kasvavassa määrin

raportteja julkaisseet (Hazaea ym., 2022). Sidosryhmien tuoma paine varmennukselle on kuitenkin yleistänyt raportointien vapaaehtoista varmennusta suu- rissa yrityksissä. Yrityksillä on tarve parantaa julkaistun informaation uskotta- vuutta sidosryhmien silmissä (Boiral ym., 2019). Tämä kasvava tarve varmen- nukselle kuvastaa ”auditoinnin räjähdystä” (Power, 1994). ”Auditoinnin räjä- dys” viittaa siihen, miten auditointi on levinnyt pelkämästä taloudellisen informaa- tion varmennuksesta ei-taloudellisen informaation varmennukseen, kuten vas- tuullisuusraportoinnin varmennukseen. (Power, 1994).

Uuden kestävyysraportointidirektiivin myötä kestävyystietojen varmenta- misesta tulee pakollista (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464, 2022). Tilintarkastajien tai vastuullisuusasiantuntijoiden tulee var- mentaa yritysten kestävyysraportit ja antaa lausunto siitä, noudatetaanko kestä- vyysraportissa sen laatimista koskevia vaatimuksia. Tärkeä osa kestävyysraportti- tien varmennuksessa on käytetty varmuuden taso. Tällä hetkellä kestävyysra- portointidirektiivi vaatii varmennukselta rajoitettua varmuutta, mutta kestä- vyysraportoinnin varmentamisen tavoitteena pitkällä aikavälillä on kohtuulli- nen varmuus, eli yhtäläinen varmuus taloudellisten tietojen varmentamisen kanssa. Rajoitettu varmuus on kohtuullista varmuutta alhaisempi varmuustaso, jossa riittää, että tarkastaja ei ole havainnut mitään, mikä antaisi olettaa raportin olevan olennaisesti virheellinen. Kohtuullinen varmuus taas toteaa, ettei raportti sisällä olennaista virheellisyyttä. (Fuhrmann ym., 2017.)

Muutoksen uskotaan edesauttavan raporttien luotettavuuden todentami- sessa, sillä vastuullisuusraportointia kohtaan on aiemmin esitetty kritiikkiä ni- den luotettavuudesta. Sidosryhmät ovat vaatineet jo pitkään ulkoista varmen- nusta luotettavuuden parantamiseksi (Cuadrado-Ballesteros ym., 2017). On väi- tetty, että varmentamattomat raportit ovat lähestulkoon hyödyttömiä sidosryh- mille. Raportointi on saanut kritiikkiä lisäksi uskottavuuden ja läpinäkyvyyden puutteesta sekä sidosryhmien osallistamisen puutteesta. Boiral ym. (2019) mu- kaan vastuullisuusraportit nähdään enemmän markkinointityökaluna, kuin luotettavana informaation lähteenä. Useiden tutkimusten mukaan vastuullisuus- raporttien varmennuksen koetaan olevan oleellinen tekijä raporttien luotetta- vuuden ja uskottavuuden parantamiseksi (Boiral ym., 2019). Varmennus näh- dään myös yhtenä tärkeimmistä keinoista vähentää ympäristörikkomusten ris- kiä ja taata yritysten sitoutuminen vastuullisuuteen (Hazaea ym., 2022).

Kuten mainittu, kestävyysraportoinnin varmennuksen uskotaan tekevän kestävyysraportoinnista luotettavampaa. Mielenkiintoista onkin siis tutkia, mitä konkreettisia vaikutuksia varmennuksella on raportoinnin luotettavuuteen. Po- wer (1994) on kyseenalaistanut, saadaanko varmennuksilla todellisuudessa ai- kaan parempaa vastuullisuutta, luotettavuutta, tehokkuutta ja laatua, vai onko varmennusprosessi vain tapa siirtää epäluottamus tarkastettavilta tarkastajille. Varmennusprosessissa ei varsinaisesti tarkasteta yrityksen toimia vastuullisuu- den saralla, vaan lähinnä valvontajärjestelmien ja kontrollien oikeellisuutta. Var- mennus ei liity suoraan yrityksen toimien laatuun, vaan laatua varmistaviin jär- jestelmiin. Varmennusprosessilla on siis kaukaisempi rooli, kuin mitä sidosryh- mät usein käsittävät. Tätä käsityseroa kutsutaan tilintarkastuksen

odotuskuiluksi. (Power, 1994.) Olennaista odotuskuilua tarkkaillessa on myös ottaa huomioon edellä mainittu varmuuden taso. Rajoitetulla tasolla ei saavuteta niin korkeaa luotettavuutta, kuin kohtuullisen varmuuden tasolla, jota sidosryhmät mahdollisesti olettavat.

Kestävyysraportin varmennus on myös saanut osakseen kritiikkiä varmentajien riippumattomuudesta ja varmennuslausuntojen laadusta. O'Dwyer ym. (2005) toteaa, että tilintarkastajan riippumattomuus voi hämärtyä heidän keskittyessään yrityksen strategiseen ohjaukseen (O'Dwyer & Owen, 2005). Lisäksi raportoivien yritysten ja varmennusentartarjoajien suhde voi vaikuttaa varmennuslausunnon laatuun ja luotettavuuteen. Yanin ym. mukaan myös raportoivien asiakasyritysten ja varmennusentartarjoajien suhde, asiakasyrityksen tuoma paine varmennustyölle sekä varmennusentartarjoajan tulon maksimoinnin tavoitteet voivat vaikuttaa varmennuksen laatuun ja luotettavuuteen (Yan ym., 2022).

Suomessa kestävyysraportoinnin varmennuspalveluja saa 2024 voimaan tulleen lakimuutoksen myötä tarjota vain tilintarkastajat, jotka ovat hyväksytyt suorittamaan kestävyysraportoinnin varmennusta (TTL, 1 § 2). Miten voidaan varmentua siitä, että tilintarkastajat ovat asiantuntijoita kestävyysraportoinnin tarjoaman informaation luotettavuuden todentamisessa? Kestävyysraporttien varmennus vaatii erityisosaamista, jota varmennuksen tarjoajilla ei välttämättä ole (Boiral ym., 2020). Uusien varmennusstandardien myötä toki voidaan olettaa, että tilintarkastajille tulee aiempaa selkeämmät raamit kestävyysraportoinnin varmennusta kohtaan. Tilintarkastajilla on myös vastuu ammattitaitonsa ylläpitämiselle. Jotta kestävyysraporttien varmennus parantaisi luotettavuutta, tarvittaisiin kuitenkin tarkempaa tietoa siitä, miten tarkastajat konkreettisesti parantavat ammattitaitoaan ja asiantuntevuuttaan kestävyysinformaation saralla. Pelkkä maininta ammattitaidon kehittämisestä ei auta sidosryhmiä määrittämään, onko tarkastaja pätevä varmentamaan kestävyysraportteja. (Boiral ym., 2020). Tilintarkastajat ovat kuitenkin perinteisesti taloudellisen tiedon tarkastajia eikä monimutkaisen vastuullisuusinformaation varmennuksen ammattilaisia.

1.2 Tutkielman tavoitteet ja aiheen raja

Kestävyysraportoinnin varmennus on ajankohtaista uuden CSRD -direktiivin tullessa voimaan. Direktiivin myötä kestävyysraporttien varmennuksesta tulee pakollista. Muutos lisää tarvetta kestävyysraporttien varmentajille sekä varmennusta koskevalle säätellylle. Oleellista on tietää, mitä vaikutuksia kestävyysraportoinnin varmennuksella on ja mitä lisäarvoa varmennus tuo kestävyysraportointiin. Aiemmat tutkimukset ovat suurimmilta osin olleet kvantitatiivisia, joka osoittaa tarpeen tutkia aihetta lisää laadullisin keinoin (Hazaea ym., 2022). Haastattelujen avulla saadaan syvällisempää tietämystä varmennuksen suhteesta kestävyysraportointiin sekä varmennuksen roolista sidosryhmiä kohtaan.

Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, mikä suhde kestävyysraportoinnin varmennuksella on kestävyysraportointiin, erityisesti sen luotettavuuteen. Kestävyysraportoinnin luotettavuutta on kritisoitu ja useiden tutkimuksien mukaan varmennuksen myötä luotettavuuden uskotaan paranevan, joten tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, miten kestävyysraportoinnin varmennuksen voidaan nähdä merkitsevän raportoinnin luotettavuuteen. Tutkielman tavoitetta lähestytään seuraavan tutkimuskysymyksen avulla:

Mikä on kestävyysraportoinnin varmennuksen merkitys raportoinnin luotettavuuden kannalta?

Tutkimuskysymykseen vastatakseen, tarvitaan tietoa varmennusprosessista. Varmentajien, eli tässä tapauksessa tilintarkastajien, näkemykset varmennuksen suhteesta raportoinnin luotettavuuteen ovat merkittävässä roolissa. Millä konkreettisilla tavoilla raportoinnin varmennuksen voidaan sanoa parantavan raportoinnin luotettavuutta? Miten saavutetaan varmuus raportoinnin tietojen luotettavuudesta? Miten voidaan varmentua siitä, että tilintarkastajat ovat asiantuntijoita kestävyysraportoinnin tarjoaman informaation luotettavuuden todentamisessa? Näihin teemoihin tässä tutkielmassa paneudutaan tilintarkastajien jakamien näkemysten avulla.

1.3 Tutkielman rakenne

Tutkielma koostuu johdannosta, kahdesta teoriaosuudesta, tutkimusmenetelmän ja aineiston esittelystä sekä tutkimustuloksista, ja niiden pohjalta tehdyistä johtopäätöksistä. Johdannossa paneudutaan tutkielman taustaan: Mistä on syntynyt tarve yritysten vastuullisuudelle, miten vastuullisuudesta raportoidaan, ja miten raportoituun vastuullisuusinformaatioon voi luottaa. Tämä taustoittaa tutkielman tarkoitusta selvittää informaation luotettavuuden suhdetta varmennukseen. Johdannossa myös esitetään tutkielman tavoitteet ja tutkimusongelma sekä tutkielman rakenne.

Teoreettinen viitekehys koostuu kestävyysraportoinnista ja kestävyysraportoinnin varmennuksesta. Teoriaosuudessa esitellään tutkielman tärkeimmät teoriat sekä käsitteet. Teoriassa käydään läpi kestävyysraportoinnin taustaa ja sen saamaa kritiikkiä. Siinä käsitellään myös uutta kestävyysraportointidirektiiviä ja direktiivin tuomia muutoksia. Kestävyysraportoinnin varmennuksesta esitellään varmennusprosessi ja sen sääntely sekä kriittinen näkökulma varmennuksen merkityksestä raportoinnin luotettavuuteen.

Neljännessä luvussa esitellään tutkimusmenetelmä ja tutkimusaineisto. Tutkielma toteutetaan laadullisella tutkimusmenetelmällä. Tutkimusmenetelmänä toimii puolistrukturoitu temahaastattelu. Viidennessä luvussa käydään

läpi haastatteluaineistosta saatuja tuloksia. Tuloksien avulla määritellään tutkielman johtopäätökset ja niitä peilataan tutkimuskysymykseen. Johtopäätökset löytyvät tutkielman viimeisestä luvusta.

Tässä tutkielmassa ei ole käytetty tekoälypohjaisia kielimalleja.

2 KESTÄVYYSRAPORTOINTI

2.1 Tarve vastuullisuudelle ja siitä raportoinnille

Viimeisten vuosikymmenten aikana on noussut esiin tarve yritysten vastuullisuudelle. Yhteiskunnassamme on alettu kiinnittämään enemmän huomiota tämän hetkisiin tapoihin toimia, ja siihen, mitä negatiivisia seurauksia näillä on tuleville sukupolville. Tämän hetkinen toimintatapa vie tulevilta sukupolvilta mahdollisuuden samaan (Laine ym., 2021). Kaikkien yhteiskunnan toimijoiden tulee toimia vastuullisesti asuinkelvollisen ympäristön ylläpitämiseksi (Khan ym., 2023).

Kestävä yritystoiminta mahdollistaisi kestäväen kehityksen. Kestävä kehitys määritellään YK:n Brundtland komission mukaan (1987) nykyisen sukupolven tarpeiden tyydyttämiseksi siten, ettei tulevilta sukupolvilta viedä mahdollisuutta samaan (WCED, 1987). Kestäväen kehityksen tueksi on julkaistu 17 kestäväen kehityksen tavoitetta, jotka pyrkivät ihmisten toiminnan sopeuttamiseen suhteessa maailman resursseihin. Resurssien ollessa rajalliset ja ilmastonmuutoksen kiihtyessä, kestäväen kehityksen mahdollistamiseen on välttämätöntä kiinnittää huomiota (Danciu, 2013). Koska yritykset usein hallitsevat paljon resursseja, on yritysten vastuullisuustoimilla suuri yhteiskunnallinen merkitys.

Yritykset ovat siis avaintekijöinä kestävämpää maailmaa rakentaessa, sillä yritykset vaikuttavat ympäristöön ja yhteiskuntaan, ja toisaalta ovat myös itse riippuvaisia ympäristöstä ja yhteiskunnasta. (Laine ym., 2021). Yritysten tulee sitoutua kestäväen kehityksen mahdollistamiseen, ja käsitellä ongelmia kuten ilmastonmuutos, energia- ja polttoainehaasteet, väestönkasvu, varallisuuserot, kaupungistuminen, ruoan riittävyys, ekosysteemin heikkeneminen sekä kuluttajien huolet ja työntekijöiden intressit. Lisäksi yritysten tulee adaptoida jatkuvasti muuttuvat hallituksen sääntelyt edellä mainittuja ongelmia kohtaan. (Burhan ym., 2012). Vastuullinen yritys harjoittaa kannattavaa, mutta myös kestävää yritystoimintaa, jossa otetaan huomioon yrityksen vaikutukset ympäröivään yhteiskuntaan. CSR eli yrityksen yhteiskuntavastuu tarkoittaa, että yritys ottaa

huomioon toimintansa taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristövaikutukset (Danciu, 2013). Yrityksen yhteiskuntavastuuseen sisältyy siis sosiaalisten ja ympäristöllisten näkökulmien sisällyttäminen yritystoimintaansa vapaaehtoisesti (Gierszewska ym., 2019). Yhteiskuntavastuullinen yritys ottaa käyttöön toimintatapoja sidosryhmien, yhteiskunnan sekä ympäristön tilan parantamiseksi (Zaman ym., 2022).

Yritysten vastuullisuuden voi jakaa kolmeen osa-alueeseen: ympäristö-, taloudelliseen ja sosiaaliseen vastuuseen. Näitä kolmea osa-aluetta kutsutaan Triple Bottom Line:ksi (TBL). Triple Bottom Line:n mukaan yrityksen suorituskykyyn vaikuttaa taloudellisen tuloksen lisäksi ympäristö- ja sosiaaliset vaikutukset. (Gierszewska ym., 2019.) Ympäristövastuu viittaa yrityksen kykyyn käyttää resursseja kestävämmiin, jotta resurssit kestävät kauemmin eivätkä tuota liikaa päästöjä. Ympäristövastuuseen kuuluu myös yrityksen negatiivisten ympäristövaikutusten pienentäminen. (Danciu, 2013.) Ympäristövastuun tavoitteena on vähentää jätettä, saastumista, kemikaaleja ja päästöjä. (Khan ym., 2023). Taloudellisella vastuulla tarkoitetaan yrityksen kykyä tehdä voittoa ja siten hyödyttää talousjärjestelmää. Taloudellisen suorituskyvyn tavoitteena on vähentää raaka-aineiden, komponenttien, sähkön sekä veden kulutuksesta koituvia kuluja (Khan ym., 2023). Sosiaalinen vastuu viittaa yrityksen vaikutuksiin sen sidosryhmiä, ihmisiä ja yhteiskuntaa kohtaan. (Danciu, 2013.) Sosiaalisen suorituskyvyn tavoitteena on vähentää julkisia riskejä ja edistää työntekijöiden turvallisuutta ja terveyttä (Khan ym., 2023).

Yritykset voivat edistää vastuullisuutta ja kestävästä kehitystä implementoimalla vastuullisuuden osaksi yritysstrategiaansa. Vastuullisessa yritystoiminnassa kestävästä kehityksen periaatteet sovelletaan yritystoimintaan. Tämä sisältää resurssien vastuullisen käytön siten, että yritystoiminta tekee voittoa varmistuen, ettei yritystoiminnasta synny negatiivisia ympäristö- tai sosiaalisia vaikutuksia. (Danciu, 2013.) Yritys voi saavuttaa vastuullisuuden vain huomioimalla yritystoiminnassaan kaikki vastuullisuuden osa-alueet; taloudellisen tehokkuuden, sosiaalisen tasa-arvon ja ympäristön suojelemisen. (Danciu, 2013.)

2.2 Sidosryhmien merkitys ja sidosryhmäteoria

Muun muassa muutokset yrityksiä koskevassa sääntelyssä, vastuullisen sijoitus-toiminnan lisääntyminen ja sidosryhmien odotukset ovat synnyttäneet yritykselle tarpeen toimia vastuullisesti (Gierszewska ym., 2019). Yksi suurimmista tekijöistä vastuullisuuden lisääntymisessä yrityskentällä on kuitenkin sidosryhmien asettama paine vastuullista yritystoimintaa kohtaan. Yhä useammin sidosryhmät vaativat yrityksiltä vastuullisuutta, läpinäkyvyyttä ja avoimuutta. Tällöin yrityksiä tulee toimia vastuullisesti, jotta saavat yritystoiminnalleen esimerkiksi rahoitusta tai ostajia. Myös paljolti raportoidut yritysten aiheuttamat ympäristökatastrofit ovat nostaneet tarvetta paremmalle yrityskäyttäytymiselle ja vastuullisuudelle. (Folmer & Tietenberg, 2005.) Yrityksillä on tarve parantaa

mainettaan, vastata sidosryhmien kysyntään sekä osoittaa sidosryhmille vastuullisuutensa (Dando & Swift, 2003). Yritysten johtajat ovatkin lisääntymässä määrin alkaneet ymmärtämään vastuullisuuden keinona erottautua kilpailijoistaan sekä keinona pienentää liiketoiminnan kustannuksia ja toimintaan liittyviä riskejä. Ympäristöriskeihin kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota, ja niiden hallintaan panostetaan enemmän kuin aiemmin. Toisaalta, mikäli yrityksen negatiivisia ympäristövaikutuksia ilmenee, on kommunikointi sidosryhmien kanssa tärkeää vahinkojen minimoimiseksi. (Folmer & Tietenberg, 2005.)

Kun yrityksiltä lisääntyvässä määrin vaaditaan vastuullisuutta, syntyy myös tarve siitä raportoinnille. Raportointi on tähän mennessä ollut yrityksille pitkälti vapaaehtoista, mutta suhteellisen yleistä. Yritysten intressiin tuottaa vastuullisuusraportointia selittää sidosryhmäteoria (Wang, 2017; Hörisch ym., 2014). Sidosryhmäteoria pohjautuu siihen, että yritys koostuu sidosryhmäsuhteista, ja yrityksen tavoitteena on näiden sidosryhmäsuhteiden ylläpitäminen (Hörisch ym., 2021). Mikään yritys ei voi toimia ilman suhteita sidosryhmiin (Laine ym., 2021). Sidosryhmät ovat ryhmiä, jotka voivat vaikuttaa yritykseen tai joihin yritys vaikuttaa (Hörisch ym., 2014). Yrityksen tarkoituksena on arvon tuottaminen näille sidosryhmille. Tämä tarkoitus pyritään saavuttamaan kaikkien sidosryhmien intressien huomioon ottaminen ja yhteisten intressien luominen eri sidosryhmille. (Hörisch ym., 2014). Sidosryhmäteorian mukaan yritysten tulee ottaa sidosryhmien intressit huomioon yritysstrategiassaan, sillä yritykset tarvitsevat kaikkien sidosryhmiensä tuen selviytyäkseen markkinoilla. (Hazaea ym., 2022.) Yritykset ovat riippuvaisia sidosryhmistään tavoitteidensa saavuttamiseksi (Laine ym., 2021).

Sidosryhmät usein pyrkivät vaikuttamaan yrityksen vastuullisuustoimintaan ja siitä raportointiin eli vastuullisuus voidaan nähdä sidosryhmien yhteisenä intressinä. Vastuullisuusraportointi tuo sidosryhmille mahdollisuuden nähdä, onko heidän huoliinsa vastattu (Wallage, 2000). O'Dwyer ym. (2005) tekemä tutkimus osoittaa sidosryhmien laajan kysynnän vastuullisuusraportointia kohtaan. Yrityksien tulee osallistaa sidosryhmiä toiminnassaan luottamuksen, läpinäkyvyyden ja vastuullisuuden saavuttamiseksi. Sidosryhmien osallistaminen on yritykselle tärkeää myös sidosryhmiltä saatavan informaation ja resurssien myötä (Hörisch ym., 2021). Hörisch ym. mukaan sidosryhmien osallistaminen auttaa yrityksiä tunnistamaan sidosryhmien huolia, näkemyksiä ja tarpeita. Tällä saavutetaan uskottavampi ja tasapainoisempi vastuullisuusraportti (Hörisch ym., 2021). Sidosryhmäteorian perusteella yrityksen positiiviset vastuullisuustoimet ja niistä raportointi voi parantaa yritysten suorituskykyä ja kohentaa yrityksen arvoa muun muassa vahvempien asiakassuhteiden ja työntekijöiden parantuneen tuottavuuden myötä. (Hazaea ym., 2022.) Edellä mainittujen hyötyjen myötä sidosryhmäteoria nähdään syynä yritysten intressiin tuottaa vastuullisuusraportointia (Wang, 2017) ja sidosryhmien huomioiminen vastuullisuusraportoinnissa on yrityksille elintärkeää (Hörisch ym., 2021).

2.3 Kestävyyseraportoinnin sääntely

Vastuullisuuseraportoinnissa yritys raportoi toimistaan vastuullisuuden saavuttamiseksi, suorituskyvystään kestäväen kehityksen saralla sekä toimintansa vaikutuksista ympäröivään yhteiskuntaan. Vastuullisuuseraportoinnissa voidaan raportoida yrityksen riippuvuuksista ympäristöönsä ja niihin liittyvistä riskeistä ja mahdollisuuksista. (Laine ym., 2021). Vastuullisuuseraportointi on pitkälti vapaaehtoista, jolloin yritykset voivat itse päättää vastuullisuustiedon julkaisemisesta. Mikäli yritys päätyy vastuullisuustiedon julkaisemiseen, voi se itse valita, mitä vastuullisuustietoa aikovat vastuullisuuseraporttiin julkaista. Yrityksellä on myös vapaat kädet siihen, miten vastuullisuustietoa kerätään. Vastuullisuuseraportti eroaa siis huomattavasti taloudellisen tiedon raportoinnista, joka on jo pitkään ollut säänneltyä ja pakollista julkaista. (Laine ym., 2021). Viime vuosina tähän on tullut muutos, ja vastuullisuustietoa on alettu sääntelemään aiempaa enemmän.

Vastuullisuuseraportoinnin keskeisiin käsitteisiin kuuluu vastuullisuus, olennaisuus ja rajoitukset. Vastuullisuudella viitataan yrityksen velvollisuuteen antaa selvitys vastuistaan. Yritysten tulee ottaa olennaisuus huomioon vastuullisuustoimintaansa arvioidessaan ja raportoidessaan. Olennaisuus tarkoittaa, että yrityksen tulee identifioida teemat, jotka ovat merkityksellisiä yritykselle ja yrityksen sidosryhmille. Taloudellista tietoa tuottaessa olennaisuuden käsite on suhteellisen yksinkertainen; tieto on olennaista, mikäli sillä on vaikutusta taloudellisen tiedon pohjalta tehtyyn päätöksentekoon. Ei-taloudellisen tiedon suhteen olennaisuus on moniulotteisempi. Olennaisuuteen vaikuttaa niin toimintapaikka, toiminta-ala sekä sidosryhmät. Eri maissa, eri aloilla ja eri sidosryhmien näkökulmista voidaan olennaisuus nähdä eri tavoin. Rajoituksilla taas viitataan raportoinnin rajoihin eli siihen, mitä raportoidaan. (Laine ym., 2021). Vastuullisuustiedolle tyypillistä on tarkkuus, tasapainoisuus, selkeys, vertailukelpoisuus, luotettavuus, sidosryhmien osallistaminen sekä ajankohtaisuus (Laine ym., 2021.)

Seuraavissa kappaleissa avataan vastuullisuuseraportointia koskevaa sääntelyä. Vastuullisuustietoa kutsutaan myös ei-taloudelliseksi tiedoksi. Vuodesta 2014 asti on ollut voimassa muun kuin taloudellisen tiedon -direktiivi, joka koskee yrityksiä, joilla on yli 500 työntekijää. Tämä tarkoittaa listattuja ja suuria yleisen edun yrityksiä. Euroopassa direktiivin alaisia yrityksiä on noin 6000, ja Suomessa 80-90 yritystä. Sääntely muista kuin taloudellisista tiedoista lisättiin myös kirjanpitolakiin joulukuussa 2016. Kirjanpitolain mukaan yleisen edun kannalta suuren yrityksen, jonka työntekijämäärä on keskimäärin yli 500 henkilöä, on sisällytettävä toimintakertomukseen selvitys myös muista kuin taloudellisista tiedoista (KPL, 1997/1336, 3a, 1§.)

Muun kuin taloudellisen tiedon -direktiivin alaisten yritysten tulee raportoida vuosikertomuksissaan relevanttia informaatiota koskien yrityspolitiikkaa, tuloksia ja riskejä sekä hyvää hallintotapaa. Yritysten tulee raportoida keskeisistä ei-taloudellisista suoritusindikaattoreista, ympäristövaikutuksista, sosiaalisista ja työntekijäasioista, ihmisoikeuksien kunnioittamisesta sekä korruption ja

lahjonnan torjunnasta (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464, 2022). Kirjanpitolain mukaan selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista tulee sisältää ympäristöasiat, sosiaaliset ja työntekijäasiat, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, korruption ja lahjonnan torjunta. Lisäksi selvityksessä on oltava kuvaus yrityksen liiketoimintamallista, kuvaus toimintaperiaatteista sekä toimintaperiaatteiden noudattamisen tulokset, kuvaus yrityksen liikesuhteista, tuotteista ja palveluista sekä muun toiminnan laadusta ja laajuudesta sekä oleelliset muut kuin taloudelliset tunnusluvut (KPL 1997/1336, 3a, 2§.) Direktiivin mukaisen raportoinnin perustana on sidosryhmien tunnistaminen ja niiden odotuksiin vastaaminen, yrityksen tuloksen esittäminen siten, että vastuullisuus on huomioitu sekä olennaisuuden periaatteen mukaan raportoidut yrityksen sosiaaliset, taloudelliset ja ympäristövaikutukset. Raportoinnin laatuun vaikuttaa informaation tasapaino, vertailukelpoisuus, tarkkuus, ajankohtaisuus, selkeys sekä luotettavuus. (Boiral ym., 2019.)

Vastuullisuusraportoinnin pohjana on käytetty erilaisia viitekehyskiä. Näistä suosituin on Global Reporting Initiative (GRI). GRI:n tarkoituksena on tuottaa luotettava, uskottava ja kestävä raportoinnin viitekehys, joka tekee vastuullisuusinformaation raportoinnista yhtä tärkeää ja arvokasta kuin taloudellisesta informaatiosta. GRI auttaa yrityksiä läpinäkyvyyden saavuttamisessa ja vaikutuksensa vastuun ottamisessa siten, että taataan kestävä tulevaisuus (GRI, 2024). GRI määrittelee vastuullisuusraportoinnin ”tapana mitata ja julkaista ja olla tilivelvollinen sisäisille ja ulkoisille sidosryhmille yrityksen suorituskyvystä kohti kestävän kehityksen tavoitetta” (Boiral ym., 2019). GRI on tuottanut ohjeistusta vastuullisuusraportointiin ja laatinut raportointistandardeja jo reilun kahdenkymmenen vuoden ajan. (Wang, 2017.) Useimmat yritykset noudattavat GRI:n viitekehystä ja standardeja vastuullisuusraportoinneissaan (Burhan ym., 2012). Muita viitekehyskiä on esimerkiksi the Reporting Awards Schemes sekä Environmental Management and Audit Scheme.

Muun kuin taloudellisen tiedon -direktiivi on kuitenkin nähty olevan puutteellinen. Jo nimi ”muu kuin taloudellinen tieto” on epätarkka, sillä kestävyysinformaatiolla on taloudellista merkitystä (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464, 2022). Sidosryhmien näkökulmasta raportointi on ollut vajavaista eikä kohtaa sidosryhmien tarpeita. Raportointi ei ole ollut saatavilla kaikkiin sijoituskohteisiin, koska raportointi koskee vain suuria yleisen edun kannalta merkittäviä yrityksiä. Informaation käyttö on ollut haastavaa, koska kestävyysinformaatiota on haastavaa vertailla ja informaation luotettavuudesta ei ole takuuta. Toisaalta raportoinnin tuottajille raportointiin vaadittu sisältö on ollut epäselvää, eikä raportoinnille ole ollut tarkkoja kriteerejä. Tällöin yritykset ovat mahdollisesti jättäneet raportoimatta oleellista informaatiota. Direktiivin ohjeistuksen puutteet ovat kasvattaneet kuilua sidosryhmien tarpeiden ja yritysten toimittamien vastuullisuusraporttien välillä. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464, 2022.)

Edellä mainitut puutteet ovat synnyttäneet tarpeen tarkemmalle ohjeistukselle ja sääntelylle raportoinnin suhteen. Selvityksen mukaan yritykset ja niiden sidosryhmät kaipaavat selvennystä olennaisuuskysymykseen, rajojen

asettamista, ohjeita informaation tuottamiseen eli siihen, onko informaation ol-tava kvalitatiivista vai kvantitatiivista sekä mikä informaatio on säädeltyä ja mikä vapaaehtoista. Sidosryhmät tarvitsevat vertailtavaa ja luotettavaa kestä-vyyssinformaatiota rahoituspäätöksissään. Raportoinnille tarvitaan yleiset peri-aatteet sen tarjoamalle informaatiolle ja informaation laadulle sekä tietoa siitä, miten raportointi linkittyy yleisiin globaaleihin kestävä kehityksen tavoitteisiin. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464, 2022.)

Tarkemman ohjeistuksen tarpeen myötä 2021 asetettiin kestävyysrapor-tointidirektiivi entisen muun kuin taloudellisen tiedon -direktiivin tilalle. Kestä-vyyssraportointidirektiivin tarkoituksena on kehittää kestävyysraportoinnin in-formaatiota vertailtavampaan ja luotettavampaan suuntaan. Direktiivi sisältää pakolliset raportointistandardit, sekä vaatimuksen raportoinnin varmennuk-sesta. Kestävyysraportointidirektiivi koskee yli kolmenkertaisesti enemmän yri-tyksiä. Kestävyysraportointidirektiivin on tarkoitus koskea kaikkia listattuja yri-tyksiä, yrityksiä, joilla on yli 250 työntekijää, EU:n sisäisiä tytäryhtiöitä, vaikka emoyhtiö olisi EU:n ulkopuolinen sekä vakuutusyrityksiä ja luottolaitoksia. (Eu-roopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464, 2022.) Vaikka direk-tiivi ei koske listattuja mikroyrityksiä eikä listaamattomia pk -yrityksiä, voivat kyseiset yrityksen soveltaa direktiivin sääntelyä vapaaehtoisesti. Erityisesti ali-hankkijaketjut huomioon ottaen, raportointi on pk-yrityksillekin kannattavaa, sillä raportoinnin alaiset yritykset tarvitsevat vastuullisuustietoa myös alihank-kijoistaan.

Kuten mainittu, kestävyysraportointidirektiiviin sisältyy ESRS -standardit kestävyysraportoinnille. ESRS -standardit julkaistiin kesällä 2023. Standardeissa määritellään kestävyysraportilla raportoitavat asiat. Yritysten tulee raportoida olennaisista vaikutuksistaan, riskeistään ja mahdollisuuksistaan suhteessa ESG-teemoihin. Yhteensä standardeja on laadittu kaksitoista, joista kaksi standardia ovat monialaisia standardeja, esitellen yleiset raportointiperiaatteet ja yleiset vaa-timukset raportoinnille. Loput kymmenen standardia on lajiteltu aihepiireittäin ympäristö-, sosiaaliin ja hallinnollisiin teemoihin, sisältäen aiheita ilmaston-muutoksesta, saastuttamisesta, kuluttajista ja loppukäyttäjistä, työntekijöistä ja yrityksen toimintatavoista. (European Commission, 2023.) Näiden kymmenen standardin osalta yritysten tulee olennaisuusarvioinnin avulla määrittää, mistä standardeista yrityksen on raportoitava.

Aiemmin laajalti käytössä olleet GRI -standardit sopivat pitkälti yhteen ESRS -standardien kanssa, joka helpottaa standardien käyttöönottoa yrityksissä, jotka ovat ennenkin raportoineet GRI -standardien mukaisesti. Suurimmat erot GRI- ja ESRS -standardeissa ovat ESRS -standardien yksityiskohtaisuus ja pakot-tavuus. Lisäksi ESRS -standardeissa olennaisuuden periaate käsitellään kaksois-olennaisuutena, eli yrityksen tulee ottaa huomioon yrityksen vaikutukset yhteis-kuntaan kuten myös yhteiskunnan vaikutukset yritykseen. Sidosryhmien osalta GRI -standardeissa sidosryhmistä raportoidaan kootusti ESG -teemojen mukaan, kun taas ESRS -standardit erittelevät sidosryhmät omiksi kategorioikseen ja jo-kaisesta olennaisesta sidosryhmästä tulee raportoida erikseen. ESRS -standar-deissa on myös määritelty raportin formaatti eli muoto, jossa raportti tulee

julkaista, joka GRI -standardien mukaan on vapaavalintainen. Suuri ero liittyy myös informaation raportoimatta jättämiseen. GRI -standardeissa informaation raportoimatta jättäminen on vapaampaa, kuin ESRS -standardeissa. (European Commission, 2023.)

2.4 Kestävyyssraportoinnin hyödyt

Kestävyyssraportoinnilla on tutkitusti useita hyötyjä niin yritykselle, kuin myös yrityksen sidosryhmille ja ympäristölle. Kestävyyssraportoinnin avulla sidosryhmät saavat relevanttia informaatiota päätöksenteon avuksi. Sijoittajat voivat sijoittaa kestävästi raportoinnin tarjoaman informaation avulla. Yritysten yhteistyökumppanit sekä asiakkaat voisivat kestävyysinformaation avulla ymmärtää kestävyteen liittyviä riskejä ja vaikutuksia. Yhteiskunta taas hyötyy vakaasta ja kestävästä talousjärjestelmästä. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464, 2022.) On myös nähtävissä, että kestävyysraportoinnin markkinoiden laajentuessa kestävyysinformaatiota saadaan alemmin kustannuksin. Lisäksi informaatio yhdenmukaistuu ja on sitä myötä vertailukelpoisempaa. Kun kysyntä kestävyysraportoinnille ja informaatiolle lisääntyy, luo se lisää työpaikkoja ja asiantuntevuutta alalle. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464, 2022.)

Kestävyyssraportointi parantaa yrityksiä mahdollisuutta saada rahoitusta yritystoiminnalleen, sijoittajien tehdessä kasvavassa määrin sijoituspäätöksensä ESG -informaation pohjalta. Motivaatiota sijoittajien ESG -informaation käyttöön selittää sen vaikutus sijoituksen tuottoon, asiakkaiden kysynnän nousu ja tuotestrategia, muutoksen aikaansaaminen yrityksessä ja eettiset lähtökohdat (Amel-Zadeh ym., 2017). Amel-Zadeh ym. (2017) tekemän kyselytutkimuksen mukaan suurin osa sijoittajista käyttää ESG-informaatiota, koska se olennaisesti vaikuttaa sijoituksen tuottoon. Merkittävä määrä kyselyyn vastaajista sijoittajista sijoittaa ESG -informaation perusteella myös saadakseen aikaan muutosta yrityssektorilla. (Amel-Zadeh ym., 2017).

Yritys hyötyy raportoinnista myös asiakkaiden sitouttamisen myötä. On väitetty, että yrityksen asiakkaiden lojaalius yritystä kohtaan lisääntyy vastuullisen yritystoiminnan myötä. Kuluttajat ovat kasvavassa määrin tietoisia sosiaalisista ja ympäristöllistä ongelmista, ja tekevät ostovalintansa tuotteen ekologisuuden ja yrityksen vastuullisuuden mukaan. Asiakaskunnan vakiinnuttamisen lisäksi yritys parantaa suhteitaan ympäröivään yhteisöön vastuullisen toimintansa myötä. Yritys osallistuu enemmän paikalliseen toimintaan ja tekee sosiaalisia investointeja, parantaen suosiotaan paikallisen yhteisön keskuudessa. (Gierszewska ym., 2019.)

Huang ym. tekemän tutkimuksen mukaan yrityksen kilpailukyky paranee vastuullisen yritystoiminnan ja siitä raportoinnin myötä (Huang ym., 2023). Tutkimuksessa löydettiin vahva positiivinen korrelaatio yritysvastuun ja kilpailukykyväen välillä. Adomakon ym. (2023) mukaan suurin osa yritysvastuun ja

kilpailukyvyyn välisestä suhteesta tehdyistä tutkimuksista tukee väitettä siitä, että yritykset menestyvät hyvin tekemällä hyvää (Adomako ym., 2023). Yritysvastuun toimien avulla yritykset voivat erottua kilpailijoistaan, parantaen kilpailukykyään markkinoilla.

Kestävyysraportointi auttaa yrityksiä tunnistamaan ja hallitsemaan ympäristövaikutuksiaan, riskejään ja mahdollisuuksiaan. Kestävyysraportointi lisää yrityksen viestintää ja läpinäkyvyyttä, parantaen yrityksen mainetta. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464, 2022.) Yrityksen motiivia tuottaa kestävyysraportteja selittää tarve parantaa mainetta, kohdata sijoittajien kysyntä sekä osoittaa vastuullinen asemansa (Dando & Swift, 2003). Gierszewskan ym. mukaan yrityksen positiivinen imago parantaa ulkoisten sidosryhmien sitouttamisen lisäksi myös työntekijöiden motivaatiota. Mitä korkeampi on työntekijöiden näkemys yrityksestä, tulee yrityksestä myös houkutteleva työnantaja työmarkkinoilla, saaden kilpailuedun työntekijöitä kohtaan. (Gierszewska ym., 2019.) Kestävyysraportointistandardien myötä yrityksille esitetyt tietopyynnöt myös vähentyvät, kun kaikki oleellinen tieto saadaan suoraan kestävyysraportista. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464, 2022.)

KPMG:n raportin (2010) mukaan syitä säännellylle kestävyysraportoinnille on vertailukelpoisuus, organisaatiokulttuurin muuttaminen, vapaaehtoisen raportoinnin puutteellisuus, negatiivisten vaikutusten raportoimatta jättämisen ehkäisy, markkinahäiriöiden ehkäisy, kustannustehokkuus, ”vapaamatkustaja” ongelman ratkaiseminen sekä investoijien tasapuolinen kohtelu. Toisaalta säänneltyä kestävyysraportointia vastaan on esitetty myös kritiikkiä joustamattomuudesta ja monimutkaisuudesta sekä rajoituksista tehokkuuteen ja kilpailukykyyn. (KPMG, 2010.)

2.5 Kritiikkiä kestävyysraportoinnille ja sen luotettavuudelle

Kestävyysraportoinnin lisääntyessä myös keskustelu raportoinnin luotettavuudesta on kasvanut. Vaikka kestävyysraportointi on yleistynyt, ei raporttien luotettavuutta pidetä kovinkaan korkeana (Laine ym., 2021). Tätä tukien, Dandon ym. (2003) mukaan lisääntynyt kestävyysinformaation määrä ei ole samassa määrin lisännyt luotettavuutta informaatioon. Yleinen käsitys näyttäisi olevan, että kestävyysraportit eivät ole uskottavia (Xiao ym., 2022).

Raportointi ei ole itsessään riittävä sidosryhmien luottamuksen aikaansäämiseksi, sillä sidosryhmien on haastavaa vahvistaa raportin tiedot oikeiksi (Boiral ym., 2019). Kestävyysraportoinnin uskottavuutta heikentää luottamuksen puute raportoinnin tarjoamaan dataan ja raportoivan yrityksen vilpittömyyteen. Raportoinnin kasvu ei ole lisännyt sidosryhmien luottamusta yritysten kykyyn toimia vastuullisesti. Tämän luottamuspulan takia raportointi ei täytä sidosryhmien tarpeita kestävyysinformaatiota kohtaan. (Dando & Swift, 2003.)

Kritiikkiä luotettavuudelle on saanut oleellisen ja tasapainoisen informaation puute, johdon näkökulma raportointiprosessissa, sidosryhmien

osallistamisen puuttuminen ja raporttien markkinointitavoitteet (Boiral ym., 2020.) Koetaan, että yrityksen johto kontrolloi raportointiprosessia valiten raportoitavat asiat yrityksen maineen parantamiseksi eikä vastuullisuuden ja läpinäkyvyyden aikaansaamiseksi (Owen ym., 2000). Ulkoiset sidosryhmät eivät johdon kontrollin takia pääse vaikuttamaan kestävyysraportoinnin prosessiin, joka heikentää raportin luotettavuutta (Boiral ym., 2019). Johdon kontrollin ja sidosryhmien osallistamisen puutteen johdosta kestävyysraportit vaikuttaisivat olevan markkinointityökalu, jolla pyritään vaikuttamaan sidosryhmiin (Boiral ym., 2019).

On myös huomattu eroja yrityksen todellisten, merkittävien ESG -ongelmien ja raportoidun informaation välillä. Raportoitu informaatio harvoin on GRI-standardien mukaista, ja informaatio on usein valikoitu sidosryhmiä harhaanjohtaen (Boiral ym., 2019.) Erityisesti yritysten mahdollisuus valikoida kestävyysraportilla raportoitavat asiat heikentävät raportin luotettavuutta. Sidosryhmät ovat nostaneet esiin huolta viher-, pinkki- ja valkopesusta (Laine ym., 2021). Viherpesu tarkoittaa, että yritys raportoi tekevänsä ympäristön suojelemiseen enemmän, mitä se todellisuudessa tekee. Viherpesu on yrityksen julkisuuskuvan parantamista raportoinnin avulla, sen sijaan, että yritys todellisuudessa tekisi toimia esimerkiksi ympäristöhaittojen ehkäisemisen eteen (Lyon ym., 2015). Viherpesu viittaa siihen, miten sidosryhmillä on rajoitettu tieto yrityksen suoriutumisesta vastuullisuuden eri osa-alueilla, jonka myötä yrityksen voivat manipuloida tiedonjakoa sidosryhmien harhaanjohtamiseksi. (Lyon ym., 2011.) Viherpesussa yritys pyrkii luomaan vastuullisuustoimistaan positiivisen kuvan sidosryhmilleen ja jättää negatiiviset seikat raportoimatta (Lyon ym., 2015). Haasteena on, että yritykset jakavat informaatiota irrotettuna kontekstistaan, jolloin informaatio voi olla harhaanjohtavaa raportin lukijoille, joilla ei ole riittävä ymmärrystä yrityksen toiminnasta. Pinkkipesu viittaa yritysten tapaan kuvata itseään seksuaalivähemmistöjen tukijana vain oman imagonsa parantamiseksi. Valkopesulla tarkoitetaan yrityksen aiheuttamien vaikutusten esittämistä siten, että negatiivisia vaikutuksia vähätellään ja positiivisia vaikutuksia korostetaan.

Raportoinnin tullessa direktiivin myötä monelle yritykselle pakolliseksi, uskotaan sen olevan yksi ratkaisu luottamuspuolaan. Pakollisen raportoinnin ja tarkempien standardien myötä yritykset eivät voi jättää tiettyjä seikkoja raportoimatta. Myös direktiivin tuoma kaksoisolennaisuuden periaate tulee vahvistamaan raportin luotettavuutta. Yritysten tulee raportoida asioista, joihin yritys vaikuttaa sekä asioista, jotka vaikuttavat yritykseen. Standardien puuttuminen ja raportoinnin vapaaehtoisuus on jättänyt yrityksille liikkumavaraa sen suhteen, mitä tietoa julkaisevat ja mitä eivät. Tällöin yritys saattaa julkaista vain tietoa positiivisista toimistaan, vähätellen tai jättämättä ilmoittamatta negatiivisista vaikutuksistaan.

Tiukemman sääntelyn lisäksi useiden tutkimusten mukaan luottamuspuolaan auttaa kestävyysraportoinnin ulkopuolinen varmennus. Yleisen käsityksen mukaan luottamuskuilua voidaan kaventaa käyttämällä ulkoista, riippumatonta, tarkastajaa varmentamaan kestävyysraportoinnin informaatio (Dando & Swift, 2003). Varmennusta käytetään raportoidun informaation korkeamman

luottamuksen aikaansaamiseksi (Cuadrado-Ballesteros ym., 2017). Varmennuksen on todettu vaikuttavan kestävyysinformaation nähtyyn luotettavuuteen (Xiao ym., 2022).

3 KESTÄVYYSRAPORTOINNIN VARMENNUS

3.1 Varmennuksen suosion nousu

Yritysten tarjoaman informaation varmennus on yleistynyt 1990 -luvusta lähtien, ja varmennus on laajentunut taloudellisten tietojen varmennuksesta myös muiden tietojen varmennukseen. Erityisesti laadun varmennus on johtanut siihen, että yhä useammat yritykset ja yksilöt ovat nykyään auditoinnin kohteena. Tämä varmennuksien suosion lisääntyminen kuvastaa auditoinnin räjähdystä (eng. audit explosion) (Power, 1994). Auditoinnin räjähdys viittaa siihen, miten auditointi on levinnyt pelkästä taloudellisen informaation varmennuksesta ei-taloudellisen informaation varmennukseen, kuten ympäristötietojen varmennukseen. (Power, 1994).

Auditoinnin räjähdys on syntynyt, kun perinteiset valvontarakenteet eivät ole kohdanneet yhteiskunnan tarpeita. Sidosryhmät ovat jatkuvasti enemmän tietoisia riskeistä, ja tarvitsevat riskeihin vastataksaan varmennuksen tuomaa turvaa. Auditointia tarvitaan myös päämies-agentti-ongelman ratkaisemiseksi. Agenttiteoriassa päämies valtuuttaa agentin toimimaan puolestaan. Päämies-agentti-ongelma syntyy, kun päämiehen ja agentin tavoitteet ovat ristiriidassa keskenään, ja toisaalta päämiehen on haastavaa varmentua agentin tekemistä toimista. (Eisenhardt, 1989) Päämies voi altistua moraalikadolle, mikäli agentti toimii päämiehen intressien vastaisesti. Päämiehen on kuitenkin haastavaa varmistua agentin toimista epäsymmetrisen informaation myötä, ja ovat siten riippuvaisia agentin tuottamaan informaatioon. Varmennus siis nähdään riskien vähentämiskäytäntönä. (Power, 1994.)

Auditointi on myös lisääntynyt taloudellisten skandaalien myötä. Kun suuret yritykset ajautuivat konkurssiin, katse siirtyi varmennuksen ja varmentajien puutteisiin. Varmennuksen epäonnistuminen herätti tarpeen lisätä varmennustaan sijaan, että tutkittaisiin, miksi varmennus epäonnistui.

Power (1994) tutkii kriittisesti auditoinnin räjähdystä. Power (1994) väittää, että auditointi todellisuudessa lisää epäluottamusta, jota sen on tarkoitettu

vähentävän ja auditoinnin räjähdys on aiheuttanut vain epäluottamuksen siirron varmennettavilta varmentajille. Power tukee väitettään sillä, että auditoinnin myötä auditoitavat adaptoivat käsityksen siitä, ettei heihin voi luottaa ja siten vahvistavat käsityksen todeksi. Varmennus nähdään ratkaisuna luottamusongelmaan, vaikka todellisuudessa varmennus vain siirtää epäluottamusta varmennettavilta varmentajille. (Power, 1994.) Tämän ratkaisemiseksi tarvitaan enemmän arvostusta varmennettavia kohtaan ja enemmän skeptisyyttä varmennusta kohtaan. Varmennus yhdistetään yritysten parempaan läpinäkyvyyteen ja vastuullisuuteen, mutta itse varmennusprosessi on usein epäselvä ja läpinäkyvätön. Huomiota ei kiinnitetä siihen, miten varmennusta tehdään, kunhan sitä tehdään. Auditoinnin räjähdys on tehnyt valvonnasta määrällisesti mitattavaa, yksinkertaistettua ja passiivista. Tämä malli ei kuitenkaan sovi kaikkiin auditointitaviin, vaan rinnalle tarvitaan myös aktiivista ja laadullista auditointia. (Power, 1994.)

3.2 Taustaa kestävyysraportoinnin varmennukselle

Kestävyysraportoinnista on tullut yritysten yksi tärkeimmistä kommunikatiokeinoista sidosryhmiä kohtaan. Kestävyysraportointi lisää yrityksen viestintää sidosryhmille edesauttaen läpinäkyvyyden ja luotettavuuden saavuttamisessa, ja siten parantaen yrityksen mainetta. (Al-Shaer, 2020.) Kuitenkin, vaikka kestävyysraportointi on lisääntynyt, sidosryhmien luottamus raportoinnin tuottamaan informaatioon on pysynyt alhaisena (Cuadrado-Ballesteros ym., 2017; Dando ym., 2003).

Kritiikkiä on saanut oleellisen ja tasapainoisen informaation puute, johdon näkökulma raportointiprosessissa, sidosryhmien osallistamisen puuttuminen ja raporttien markkinointitavoitteet (Boiral ym., 2020.) Luotettavuuden puute sekä raportoinnin tarjoamaan dataan että yrityksen rehellisyyteen vaikuttaa raportoinnin uskottavuuteen (Dando ym., 2003). Aiemmin pitkälti vapaaehtoinen ja epäyhtenäinen raportointi on jättänyt tilaa yrityksille kerätä tietoa eri tavoin, ja toisaalta jättää heille epäedullista tietoa julkaisematta. Tämän myötä raportin tarjoamaa informaatiota on vaikea todentaa. (Yan ym., 2022.) Johdon näkökulman ja sidosryhmien osallistamisen puutteen myötä raportilla julkaistu informaatio heijastaa yrityksen omia intressejä sen sijaan, että vastaisi sidosryhmien odotuksiin informaatiota kohtaan. Johdon kontrolli julkaistua informaatiota kohtaan heikentää informaation luotettavuutta. Raportit nähdään markkinointityökaluna, jolla pyritään luomaan yritykselle positiivinen imago, eikä raportit siten tarjoa luotettavaa informaatiota. (Boiral ym., 2019.) Edellä mainittujen seikkojen myötä kestävyysraportit ovat itsessään pitkälti aliarvostettuja sidosryhmien silmissä. Yrityksien tulee vastata sidosryhmien paineeseen ja kysyntään tuottamalla luotettavampaa kestävyysinformaatiota.

Kestävyysraportointi ei siis itsessään ole riittävä nostaakseen sidosryhmien luottamusta raportointia kohtaan (Boiral ym., 2020) ja sidosryhmien paine on synnyttänyt tarpeen yritysten kestävyysraportointien varmennukselle.

Yrityksillä on halu todentaa sidosryhmille toimivansa vastuullisesti ekologiset ja sosiaaliset riskit huomioiden, ja varmennus on todettu olevan tähän sopiva keino (Ballou ym., 2018). Varmennuksen tulisi taata oikean ja riittävän kuvan saaminen asioista, jotka ovat sidosryhmille merkittäviä. Sidosryhmien tulisi voida luottaa varmennetuissa raporteissa tarjottavaan informaatioon päätöksentekonsa apuna. (Adams ym., 2004.) Kun yritykset lisäävät kestävyysraportointiinsa tarkastajan lausunnon raportoinnin varmennuksesta, varmennuslausunnon odotetaan takaavan kestävyysraportin tarjoaman informaation luotettavaksi, olennaiseksi ja kokonaiseksi (Boiral ym., 2020). Luottamuksen kohentamisen lisäksi varmennuksen uskotaan vähentävän informaatoriskiä ja epäsymmetristä informaatiota sekä kohentavan yrityksen legitimitettä (Yan ym., 2022). Varmennuksella on myös todettu olevan positiivinen vaikutus suhteessa raportin sisältämiin virheisiin (Ballou ym., 2018). Varmennus nähdään yhtenä tärkeimpinä keinoista vähentää riskiä ympäristörikkomuksille ja taata yritysten sitoutuminen vastuullisuuteen (Hazaea ym., 2022). Yrityksien intressi kestävyysraportoinnin varmennusta kohtaan pohjautuu varmennuksen tarjoamiin hyötyihin. Tärkeimmiksi luokiteltuja hyötyjä on todettu olevan varmennuksen tuoma lisäarvo, oikeudellisten riskien vähentäminen, varmentajalta saatava hyödyllinen ohjeistus ja parantunut yritysmaine. Varmennuksen vaikutuksia kannattavuuden nousuun, taloudellisen riskin laskuun ja vipuvaikutusta kohtaan on taas esitetty väitteitä puolin ja toisin. Yksi tärkeimmistä hyödyistä on kuitenkin jo edellä mainittu varmennuksen tuoma luotettavuuden kasvu raportointia kohtaan. (Yan ym., 2022.) KPMG:n tutkimuksen mukaan riippumaton kestävyysraporttien varmennus parantaa raportoidun informaation luotettavuutta (KPMG, 2022).

3.3 Varmennustarjoajien kenttä

Kuten edellisissä luvuissa on mainittu, yritysten motiivi kestävyysraporttien varmennusta kohtaan perustuu julkaistun informaation läpinäkyvyyden ja luotettavuuden nostamiseen. Tähän luotettavuuden nousuun kuitenkin vaikuttaa varmennuksen tason lisäksi käytetty varmennuksen tarjoaja. (Martínez-Ferrero ym., 2018.) Kestävyysraporttien varmennusta tarjoaa yleisimmin tilintarkastajat sekä muut asiantuntijat, kuten konsultit. Perinteisesti tilintarkastajat ovat tarkastaneet yritysten raportit, mutta muut asiantuntijat kasvavassa määrin tarkastavat ei-taloudellisen tiedon raportteja (Hodge ym., 2009). Mock ym. (2007) tekemän tutkimuksen mukaan vain 35 prosenttia varmennetuista kestävyysraporteista on varmennettu Big 4 yritysten toimesta ja 65 prosenttia kestävyysraporteista oli varmennettu muiden asiantuntijoiden toimesta.

Mock ym. (2007) tutkimuksessa selvitettiin varmennuksen tasoa suhteessa varmennustarjoajiin. Tutkimuksen tuloksista selviää merkittävä korrelaatio varmennusentarjoajien ja varmennuksen varmuuden tason välillä. Big 4 yritykset tarjoavat alhaisempaa varmuuden tasoa suhteessa muihin varmentajiin. Tätä selittää Big 4 yritysten tyypilliset asiakkaat, eli suuret ja kompleksiset yritykset. Tällaisille yrityksille on haastavaa tarjota korkeaa varmuuden tasoa yritysten

monimutkaisuuden ja alakohtaisen asiantuntijuuden puutteen vuoksi. (Mock ym., 2007.) Vaikka varmuuden taso on alhaisempi, varmennuksen laatu kuitenkin nähdään korkeampana tilintarkastusyriyten toteuttamana (Mock ym., 2007). Varmennuksen laadulla viitataan varmennustoimenpiteisiin ja raportoinnin formaattiin. Myös Peregon (2009) tutkimuksen mukaan Big 4 yritysten käyttö kestävyysraporttien varmennuksessa tarjoaa korkeampaa varmennuksen laatua suhteessa muihin varmennusentarjoajiin. Toisaalta muut varmennustarjoajat tarjoavat enemmän suosituksia suhteessa Big 4 yrityksiin. (Perego, 2009.) Näitä tuloksia tukee Deegan ym. (2006) tutkimus, jonka mukaan tilintarkastajien varmennuslausunnot eivät sisällä havaintoja yrityksen prosesseista tai systeemeistä, joita muiden varmennustarjoajien lausunnot taas sisältävät. Sidosryhmät voivat nähdä tällaiset varmennuslausunnot informatiivisimpina ja selkeämpinä (Hodge ym., 2009).

Toisaalta tilintarkastajien toteuttamaa varmennusta tukee tilintarkastajien taito, pätevyys ja markkinatuntemus varmennuksen toteuttamiseen. Big 4 yritykset markkinoivat asiantuntevuuttaan näkyvästi, ja tilintarkastajien vahva asema laadukkaiden varmennuslausuntojen tarjoajina houkuttelee raportoivia yrityksiä valitsemaan heidät varmentamaan raporttejaan. Tilintarkastajayriyten asemaa vahvistaa myös niiden koko sekä kustannustehokkuus. (Hodge ym., 2009.) Myös Martínez-Ferrero ym (2018) tutkimuksen mukaan tilintarkastusyriyten brändi ja alan asiantuntijuus vaikuttavat positiivisesti kykyyn havaita virheellisyyksiä. (Martínez-Ferrero ym., 2018). Hodgen ym. (2009) mukaan kestävyysraportoinnin käyttäjien luottamus ja käsitys raportin uskottavuudesta on korkeampaa, kun varmennuslausunto on tilintarkastusyriyten antama. Sekä Mock ym. (2007) että Perego (2009) luokittelivat tilintarkastajat korkealaatuisen varmennuksen tarjoajiksi. De Beelde ym. (2015) tutkimuksen mukaan taas merkittävää eroa varmennustarjoajan valinnan suhteesta varmennuksen laatuun ei löydetty. Laajempi varmennustarjoajien kenttä ei itsessään synnyttä merkittäviä eroja palvelun laadussa (De Beelde & Tuybens, 2015).

3.4 Kestävyysraportointitarkastajan sääntely

Kestävyysraportointidirektiivin mukaan jäsenvaltio saa päättää, kuka saa toimia kestävyysraportointitarkastajana. Suomen lainsäädännön mukaan Suomessa kestävyysraportin varmennuksen voi suorittaa joko tilintarkastaja, joka on hyväksytty kestävyysraportointitarkastajaksi, tai kestävyystarkastusyhteisöksi rekisteröity tilintarkastusyhteisö (HE 20/2023 vp, 2023).

Patentti- ja rekisterihallitus (PRH) aloitti kestävyysraportointitarkastajien rekisteröinnin 2024 tammikuussa. Kestävyysraportointitarkastajan vaatimuksena on, että henkilö on hyväksytty tilintarkastaja, tai saanut osallistumisluvan HT-tutkintoon, tai on suorittanut HT-tutkinnon, mutta ei ole vielä saanut hyväksyntää ja henkilö on suorittanut ST-akatemia järjestämän ESG-valmennuskoulutuksen hyväksytysti. Valmennusohjelman sijasta käy myös muun organisaation järjestämän koulutuksen kestävyysraportoinnista ja varmentamisesta.

Tässä tutkielmassa kestävyysraportointitarkastajalla tarkoitetaan hyväksyttyä tilintarkastajaa, joka on hyväksytty suorittamaan kestävyysraportoinnin varmennusta. Kestävyysraportointitarkastajaa sitoo pitkälti samat vaatimukset, kuin tilintarkastajaa. Kestävyysraportointitarkastajaa, samoin kuin tilintarkastajaa, koskee ammattieettiset periaatteet, ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen, hyvä tilintarkastustapa, laadunvarmistus, riippumattomuus ja esteellisyys sekä salassapitovelvollisuus. (TTL, 4:1-8 §.)

Tilintarkastuslain mukaan ammattieettiset periaatteet tarkoittavat, että tilintarkastajan tulee suorittaa tehtävänsä ammattitaitoisesti, objektiivisesti, rehellisesti ja huolellisesti yleinen etu huomioon ottaen. Tilintarkastajan tulee säilyttää ammatillinen kriittisyys. Ammattitaidon ylläpitämisellä viitataan tilintarkastajan velvollisuuteen ylläpitää ja kehittää ammattitaitoaan. Hyvä tapa kestävyysraportointivarmentamisessa tarkoittaa, että varmennuksessa tarkastajan tulee noudattaa hyvää varmennustapaa. Kestävyysraportointitarkastajan tulee huolehtia työnsä laadusta ja osallistuttava laaduntarkastukseen. Riippumattomuus-, esteellisyys- ja salassapitovelvollisuusvaatimusten mukaan tarkastajan tulee olla riippumaton toimeksiannosta, eikä tarkastaja saa ilmaista ulkopuoliselle tarkastuksessa ilmi tullutta evidenssiä. (TTL, 4:1-8 §.)

Kestävyysraportointitarkastajan työtä ohjaa myös kolme vastuuta. Kestävyysraportointitarkastaja on vahingonkorvausvelvollinen aiheuttamastaan vahingosta yhteisölle (TTL, 9 a §). Vahingonkorvausvastuun lisäksi tarkastajaa sitoo kurinpidollinen vastuu ja rikosoikeudellinen vastuu. Kurinpidollinen vastuu viittaa tarkastajan toiminnan moitittavuuteen. Rikosoikeudellinen vastuu syntyy, kun tarkastaja on syyllistynyt lain mukaan rangaistavaan tekoon (Tomperi, 2018).

3.5 Varmennuksen sääntely

Kestävyysraporttien kohdatessa kritiikkiä luotettavuuttaan kohtaan, on kysyntä kestävyysraporttien varmennukselle noussut. Varmennuksen kysynnän kasvusta huolimatta varmennus on haastavaa niin raportoinnin varmentajille kuin raportoivalle yritykselle. (Yan ym., 2022.) Kestävyysraportoinnin varmennus ei ole läheskään taloudellisten raporttien varmennuksen tasolla, jossa tuotetaan korkeatasoisia ja luotettavia varmennuslausuntoja. Yan ym. (2022) mukaan haasteita tuo infrastruktuurin, standardien ja ohjeistuksen sekä normien puute. Yritykselle haasteena on myös oikean varmennuspalvelun valinta. Varmennuspalveluja perinteisesti tarjoaa tilintarkastusyrietykset sekä konsulttiyritykset. Tilintarkastusyrietysten kilpailuetuna on asiantuntevuus varmennusprosessista, mutta toisaalta konsulttiyritykset tarjoavat laajempaa asiantuntevuutta kestävyysinformaatiosta. (Yan ym., 2022.) Suomessa varmennuspalveluja saa lakimuutoksen myötä tarjota vain tilintarkastajat, jotka ovat hyväksytty suorittamaan kestävyysraportoinnin varmennusta.

Useissa tutkimuksissa on nostettu esiin tarve sääntelylle kestävyysraporttien varmennuksen saralla. Tähän tarpeeseen vastattiin uuden

kestävyyseraportointidirektiivin myötä. Direktiivi tekee kestävyysraporttien varmennuksesta pakollista, tarjoten samalla yhdenmukaiset standardit raportoinnin varmennuksen toteuttamiseksi. Ehdotetut standardit kestävyysraportoinnin varmennukseen on julkaistu IAASB:n (International Auditing and Assurance Standards Board) toimesta. Suomen lainsäädännön mukaan kestävyysraportoinnin varmentamisessa on noudatettava kestävyysvarmennusstandardeja (TTL, 3 § 3a). Direktiivissä tuli uutena myös kaksoisolennaisuuden käsite. Kaksoisolennaisuus tarkoittaa, että olennaisuutta arvioidessa yrityksen tulee ottaa huomioon yrityksen vaikutukset ympäröivään yhteiskuntaan, mutta myös yhteiskunnan vaikutukset yritykseen. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464, 2022)

2024 vuoden alusta astui voimaan myös lakimuutos koskien tilintarkastuslakia. Tilintarkastuslaissa on säädetty raamit kestävyysraportoinnin sääntelylle. Tilintarkastuslain mukaan kestävyysraportoinnin varmentaminen koskee toimintakertomuksen tietoja, jotka yritys on esittänyt kestävyysraporttinaan (TTL, 3:1 a §). Kestävyysraportoinnin varmennuskertomuksessa tulee yksilöidä ne kestävyysvarmennusstandardit, joiden mukaan varmennus on suoritettu. Kertomuksen tulee sisältää lausunto siitä, noudatetaanko kestävyysraportilla kirjanpitolain vaatimuksia ja kestävyysraportointistandardeja (TTL 3:5 a §).

Varmennusvaatimuksen myötä tilintarkastajien tulee varmentaa yrityksen kestävyysraportointi vähintään rajoitetun varmuuden periaatteella. Rajoitettu varmuus ottaa huomioon auditointitoimenpiteet ja standardit, sisäiset standardit tai ulkoiset standardit, kuten GRI -ohjeistukset. Rajoitetussa varmuudessa kestävyysraportointitarkastaja esittää lausuntonsa johtopäätöksensä siitä, ettei ole havaittu mitään seikkaa, jonka perusteella voitaisiin päätellä kestävyysraportoinnin olevan oleellisesti virheellinen (TTL, 5 a §). Rajoitettua varmuutta korkeampi varmuus saavutetaan kohtuullisella varmuudella. Rajoitettu varmuus tarkoittaa tilintarkastusriskin alentamista hyväksyttävän alhaiselle tasolle, kun taas kohtuullisella varmuudella tilintarkastusriski alennetaan erittäin alhaiselle tasolle (Yan ym., 2022.)

Lisäksi Suomen Tilintarkastajat Ry on julkaissut tilintarkastajille suosituksen vastuullisuusraporttien varmentamisesta. Tässä suosituksessa avataan varmennustoimeksiannon käsitettä: "Varmennustoimeksianto on toimeksianto, jossa tilintarkastaja esittää johtopäätöksen, jonka tarkoituksena on lisätä aiottujen käyttäjien - muiden kuin vastuussa olevan osapuolen - luottamusta lopputulokseen, joka on saatu arvioimalla kohdetta kriteerien perusteella tai mittaamalla se kriteerejä käyttäen." (Vastuullisuusraportoinnin varmennus, Suomen Tilintarkastajat Ry:n suosituksia 2/2023.) Kestävyysraporttien osalta aiotut käyttäjät viittaavat kestävyysraportoinnin käyttäjiin, vastuussa oleva osapuoli viittaa yrityksen johtoon ja kriteerit ovat määriteltä useimmiten käytetyssä GRI -viitekehityksessä. Varmennustoimeksiannosta tehdessä tilintarkastajien tulee ottaa huomioon toimeksiannon ehdot, raportin sisältöön ja tietoihin tehdyt rajaukset, olennaisuus ja sovitettu varmuustaso. Tavoiteltu varmuustaso määrittää varmennustoimenpiteet.

Varmennustoimeksiannossa tarkastaja pyrkii keräämään riittävää ja asianmukaista näyttöä johtopäätöksen muodostamiseksi siitä, onko raportti laadittu

sovittujen kriteerien mukaisesti (Vastuullisuusraportoinnin varmennus, Suomen Tilintarkastajat Ry:n suosituksia 2/2023). Tarkastajan tehtävänä on arvioida raportin luotettavuutta sekä sitä, vastaako yritys sidosryhmiensä huoliin ja intresseihin. Varmennustoimeksiannon lopputuloksena annetaan lausunto siitä, sisältääkö raportoinnin tarjoama informaatio olennaista virheellisyyttä. (Vastuullisuusraportoinnin varmennus, Suomen Tilintarkastajat Ry:n suosituksia 2/2023.) Tarkastajan antama lausunto on suunniteltu parantamaan raportin käyttäjien luottamusta raporttiin. Riippumaton varmennus vaikuttaa Yan ym. (2022) mukaan merkittävästi raportin käyttäjien näkemyksiin informaation laadusta ja uskottavuudesta.

3.6 Varmennusprosessi ja sen merkitys luotettavuuteen

Yleinen käsitys on, että kestävyysraportin varmennus lisää raportin luotettavuutta. Tämän väitteen todentamiseksi tarvitsemme tietoa käytännön varmennusprosessista. Onko varmennusprosessi riittävä kestävyysraportin luotettavuuden todentamiseksi?

Varmennusprosessissa on otettava huomioon, tavoitellaanko varmennuksella rajoitettua vai kohtuullista varmuutta. Kohtuullisen varmuuden saavuttaminen pienentää varmennusriskiä ja johtaa positiivisiin lausuntoihin, kun taas rajoitetulla varmuudella varmennusriski on vain hyväksyttävällä tasolla ja johtaa negatiivisiin lausuntoihin (Fuhrmann ym., 2017). Fuhrmann ym. (2017) mukaan rajoitetun varmuuden tarjoava varmennusprosessi ei ole riittävä. Tämä on kuitenkin vielä tällä hetkellä vaadittu varmuuden taso. Rajoitettu varmuus on kohtuullista varmuutta alhaisempi varmuustaso, jossa riittää, että tarkastaja ei ole havainnut mitään, mikä antaisi olettaa raportin olevan olennaisesti virheellinen. Kohtuullinen varmuus taas toteaa, ettei raportti sisällä olennaista virheellisyyttä. (Fuhrmann ym., 2017.) Ballou ym. toteaa, että rajoitetulla varmuudella tehdyt varmennukset eivät välttämättä ole tehokkaita raportin luotettavuuden ja laadun parantamiseksi (Ballou ym., 2018).

Varmuuden taso määrittää varmennustoimenpiteet. Varmennustoimenpiteet sisältävät usein haastatteluja yrityksen kestävyysraportin ja siihen liittyvän informaation laatijoille sekä analyttisten ja muiden vastaavien toimenpiteiden suorittamista. Analyttiset toimenpiteet koostuvat yrityksiin tuottaman informaation vertaamisesta standardeihin, muihin saman toimialan yrityksiin sekä aikaisempien vuosien vastaaviin tietoihin. Muut yksityiskohtaisemmat toimenpiteet voivat sisältää esimerkiksi dokumentaation ja numeeristen tietojen läpikäynnin, tietojen oikeellisuuden ja ajankohtaisuuden varmentamisen sisäisten asiakirjojen läpikäynnin, vakiintuneiden toimintatapojen ja laskentamallien läpikäynnin sekä informaatiolähteiden luotettavuuden arvioinnin. Toimenpiteiden tarkoituksena on kerätä varmennusevidenssiä kestävyysraportoinnin informaation luotettavuudesta. (Vastuullisuusraportoinnin varmennus, Suomen Tilintarkastajat Ry:n suosituksia 2/2023.)

Dokumentaatio ja dokumentaation taso on olennainen osa tilintarkastusprosessia. Tilintarkastajien on voitava dokumentaation avulla perustella, mihin heidän antamansa lausunto perustuu ja osoittaa, että tarkastus on tehty standardien ja muiden vaatimusten mukaisesti (Steiner ym., 2010). Tilintarkastusdokumentaatioon dokumentoidaan tilintarkastustoimenpiteet, hankittu tilintarkastusevidenssi sekä johtopäätökset annetun lausunnon taustalla. (PRH, 2021). Kestävyysraportoinnin varmennuksen tullessa uutena työnkuvana tilintarkastajille, korostuu dokumentaation tason tärkeys entisestään. Muuttuvat lait ja standardit sekä vakiintumattomat käytännöt synnyttää tarkastajille tarpeen dokumentoida tarkasti se, mikä tieto tarkastuksen tekoheikellä on ollut.

Kestävyysraportointiin kohdistuva luottamuksen puute on johtanut sidosryhmien vaatimuksiin ulkoista varmennusta kohtaan (Cuadrado-Ballesteros ym., 2017.) Varmennuksen tarkoituksena on lisätä kestävyysraportoinnin käyttäjille luottamusta raportin tuottamaa informaatiota kohtaan. Mielenkiintoista on kuitenkin selvittää, miten tilintarkastajan lisäämä varmennuslausunto konkreettisesti tekee raportista luotettavan. Power (1994) on kyseenalaistanut, saadaanko varmennuksilla todellisuudessa aikaan parempaa vastuullisuutta, luotettavuutta, tehokkuutta ja laatua, vai onko varmennusprosessi vain tapa siirtää epäluottamus tarkastettavilta tarkastajille. Varmennusprosessissa ei varsinaisesti tarkasteta yrityksen toimia vastuullisuuden saralla, vaan lähinnä valvontajärjestelmien ja kontrollien oikeellisuutta. Varmennus ei liity suoraan yrityksen toimien laatuun, vaan laatua varmistaviin järjestelmiin, eli toimii lähinnä johdon työkaluna (Power, 1996). Varmennusprosessilla on siis kaukaisempi rooli, kuin mitä sidosryhmät usein käsittävät. Tätä käsityseroa kutsutaan tilintarkastuksen odotuskuiluksi. (Power, 1994.)

Odotuskuilun käsite määriteltiin ensimmäisen kerran vuonna 1974 Liggion toimesta. Liggion mukaan tilintarkastajilla ja tilintarkastuksen käyttäjillä on näkemusero odotetusta suoritustasosta tilintarkastusta kohtaan. Tämä synnyttää odotuskuilun tilintarkastuksen ja sen käyttäjien välille. (Liggio, 1975.) Cohen Commission laajensi Liggion näkemystä odotuskuilusta, määrittäen odotuskuilun näkemuseroksi siitä, mitä yleisö odottaa tilintarkastukselta suhteessa siihen, mitä tilintarkastajat voivat tilintarkastuksellaan saavuttaa. Yhteiskunta odottaa tilintarkastajilta korkeampaa suoritustasoa, kuin mitä tilintarkastus todellisuudessa pitää sisällään. (Olojede ym., 2020.) Odotuskuilu, joka pätee tavanomaisessa taloudellisten tietojen tilintarkastuksessa, pätee myös kestävyysraportoinnin varmennuksessa. Kestävyysraportoinnin varmennuksessa sidosryhmät olettavat yrityksen varmentavan raportin luotettavuuden. Näin ei kuitenkaan todellisuudessa ole, etenkin, kun raportit tarkastetaan vielä rajoitetun varmuuden tasolla.

Lisäksi kestävyysraportointien varmennus on suhteellisen uusi työnkuva tilintarkastusalalla. Miten voidaan varmentua siitä, että tilintarkastajat ovat asiantuntijoita kestävyysraportoinnin tarjoaman informaation luotettavuuden todentamisessa? Kestävyysraporttien varmennus vaatii erityisosaamista, jota varmennuksen tarjoajilla ei välttämättä ole (Boiral ym., 2020). Uusien varmennusstandardien myötä toki voidaan olettaa, että tilintarkastajille tulee aiempaa

selkeämmät raamit kestävyysraportoinnin varmennusta kohtaan. Tilintarkastajilla on myös vastuu ammattitaitonsa ylläpitämiselle. Jotta kestävyysraporttien varmennus parantaisi luotettavuutta, tarvittaisiin kuitenkin tarkempaa tietoa siitä, miten tarkastajat konkreettisesti parantavat ammattitaitoaan ja asiantuntevuuttaan kestävyysinformaation saralla. Pelkkä maininta ammattitaidon kehittämisestä ei auta sidosryhmiä määrittämään, onko tarkastaja pätevä varmentamaan kestävyysraportteja. (Boiral ym., 2020). Tilintarkastajat ovat kuitenkin perinteisesti taloudellisen tiedon tarkastajia eikä monimutkaisen vastuullisuusinformaation varmennuksen ammattilaisia.

Kestävyysraportin varmennus on myös saanut osakseen kritiikkiä varmentajien riippumattomuudesta ja varmennuslausuntojen laadusta. O'Dwyer ym. (2005) toteaa, että tilintarkastajan riippumattomuus voi hämärtyä heidän keskittyessään yrityksen strategiseen ohjaukseen (O'Dwyer & Owen, 2005). Lisäksi raportoivien yritysten ja varmennusentarjoajien suhde voi vaikuttaa varmennuslausunnon laatuun ja luotettavuuteen. Yritys tuo painetta varmennustyölle ja toisaalta varmennusentarjoajan liiketoiminnan tavoitteena kasvattaa tulojaan. (Yan ym., 2022.)

4 AINEISTO JA MENETELMÄ

4.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimusongelman perusteella syntyy päätös tutkimusmenetelmästä. Tutkimusongelma määrittää sen, millaista aineistoa tarvitaan ja miten aineisto kerätään. Tutkimusmenetelmää valittaessa tulee pohtia menetelmän suhdetta tutkimusongelmaan, kohteena olevaan ilmiöön ja sen luonteeseen sekä vaihtoehtoihin tutkimusmenetelmiin. (Hirsjärvi ym., 2000.) Koska tämän tutkielman kohteena on suhteellisen uusi ilmiö, jossa tarvitaan lisää syvällisempää ymmärrystä luotettavuuden merkityksestä, on tutkimusmenetelmäksi valikoitunut laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus.

Laadullisen tutkimuksen periaatteina ovat kontekstuaalisuus, tulkinta ja näkökulman ymmärtäminen, hypoteesittomuus sekä tutkijan asema (Hirsjärvi ym., 2000; Eskola ym., 1998). Laadullinen tutkimus on subjektiivinen ja moninainen. Se syntyy tutkijan ja tutkittavan kohteen vuorovaikutuksessa, jossa tutkittavan ääni tulee kuuluviin. (Hirsjärvi ym., 2000). Laadullisen tutkimuksen keskiössä on merkitysten tutkiminen. Jotta tutkimus ei tuota vain eksplisiittisesti määriteltävään näkökulmaan sopivia havaintoja, laadullisessa tutkimuksessa pyritään keräämään aineistoa, jota voidaan tarkastella mahdollisimman monipuolisesti (Alasuutari, 2011). Näiden seikkojen myötä laadullinen tutkimus sopii tutkielmaan, jossa tarkoituksena on kartoittaa, selittää tai kuvailla tiettyä ilmiötä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi ym., 2000).

Laadulliseen tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset ovat tärkeää ottaa huomioon tutkimuksessa. Näihin sisältyy tutkimuksen tarkoituksen tarkkailu, suunnitelmallisuus, haastattelutilanne, aineiston purkaminen ja analyysi, todentaminen ja raportointi. Tutkimuksen tarkoitusta tulisi tarkastella siitä näkökulmasta, miten se hyödyttää tutkittavaa ilmiötä. Suunnitelmallisuus sisältää haastateltavien suostumuksen hankkimisen, toimet luottamuksellisuuden ylläpitämiseksi ja mahdolliset seuraukset tutkimuksesta haastateltaville. Keskeistä tietojen käsittelyssä on luottamuksellisuus ja anonymiteetti (Eskola ym., 1998).

Haastattelutilanteeseen sisältyy tutkimusaineiston keruuseen liittyvät eettiset kysymykset. Tutkimusaineisto tulee kerätä luottamuksellisesti ja suostumuksella. Aineiston purkamiseen liittyviin eettisiin kysymyksiin voi vaikuttaa sananmuokaisella litteroinnilla, luottamuksellisuuden säilyttämisellä ja analyysiin vastausten tarkoituksenmukaisella tulkinnalla. Haastateltavan tulee myös varmistua informaation totuudenmukaisuudesta. (Hirsjärvi ym., 2000.)

4.2 Menetelmä

Menetelmän tulee sopia tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen haluttujen tulosten aikaansaamiseksi, eikä menetelmää tule valita pohtimatta sen soveltuvuutta tutkimusongelman ratkaisuun. (Hirsjärvi ym., 2000). Yksi yleisin kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä on haastattelu, jota käytetään myös tässä tutkimuksessa. Haastattelu valikoitui menetelmäksi, sillä kyseessä on suhteellisen vähän kartoitettu ja tuntematon osa-alue erityisesti uusien direktiivimuutosten myötä. Tutkimuksessa on haastavaa etukäteen arvioida tutkimuksesta saatavia vastauksia. Haastattelussa tiedon syventäminen ja merkitysten selvittäminen on avainasemassa, joka on tämän tutkimuksen kannalta olennaista, kun tavoitteena on ymmärtää varmuuden merkitystä luotettavuuden kannalta. Haastattelulle tyypillistä on se, että se on ennalta suunniteltua, haastattelijan ohjaamaa ja haastateltavalle luottamuksellista (Hirsjärvi ym., 2000). Haastattelun voi nähdä keskusteluna, jolla on ennalta päätetty tavoite. Haastattelun etuna on sen joustavuus: haastattelussa voidaan säädellä aineiston keruuta, vaihtaa aiheiden järjestyksiä ja tulkita vastauksia useammalla eri tavalla (Hirsjärvi ym., 2009). Haastattelun haasteena taas on se, että haastateltava saattaa antaa haastattelussa sosiaalisesti suotavia vastauksia. Haastattelu usein myös sisältää virhelähteitä. Aineistonkeruumenetelmänä haastattelu on aikaa vievä prosessi. (Hirsjärvi ym., 2000.)

Haastattelujen ääripäät ovat strukturoitu haastattelu ja avoin haastattelu. Strukturoidussa haastattelussa kysymykset ja vastaukset ovat ennalta määritellyjä. Avoin haastattelu on taas täysin strukturoimaton haastattelu. Kysymykset ovat avoimia ja saattavat muuttua saatujen vastausten perusteella (Tuomi ym., 2009). Näiden haastattelutyyppeiden väliin jää puolistrukturoitu haastattelu. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymysten muoto on haastateltaville sama, mutta vastaus on avoin (Eskola ym., 1998). Haastattelijalla voi vaihdella kysymysten järjestystä ja sanamuotoa (Hirsjärvi ym., 2022).

Haastattelumenetelmistä tässä tutkielmassa käytetään puolistrukturoitua teemahaastattelua. Teemahaastattelu tarkoittaa sitä, että haastattelu kohdennetaan tiettyihin keskusteltaviin teemoihin, jotka on ennalta päätetty (Eskola ym., 1998). Teemahaastattelun perustana on oletus siitä, että haastateltavat ovat kokeneet tietyn tilanteen, tutkittavan ilmiön. Haastattelijalla on taas selvittänyt tutkittavan ilmiön olennaisia rakenteita ja prosesseja, jonka pohjalta rakentaa haastattelurungon. Teemahaastattelussa keskeistä on haastateltavien tulkinnat tutkittavista asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset, eli haastattelu perustuu

haastateltavien subjektiivisiin kokemuksiin tutkittavasta ilmiöstä (Hirsjärvi ym., 2022).

Teemahaastattelussa ja sen suunnittelussa olennaista on teema-alueiden valinta. Teoreettisen viitekehyksen perusteella tässä tutkimuksessa esiin nousee teemat varmennusprosessi, palveluntarjoajan valinta ja varmennuksen tulokset, kun käsitellään varmennuksen tuomaa luotettavuutta raportointiin. Näihin teemoihin tarvitaan tilintarkastajien näkemyksiä, jotta voimme vastata tutkimuskysymykseen: Mikä on kestävyysraportoinnin varmennuksen merkitys raportoinnin luotettavuuden kannalta?

4.3 Aineisto ja aineiston keruu

Haastatteluaineistossa oleellinen kysymys on aineiston koko. Hirsjärven ym. (2000) mukaan ”haastateltavien määrä riippuu aina tutkimuksen tarkoituksesta”. Tutkimuksen tarkoitus määrittää sen, keneltä tietoja hankintaan ja miksi kyseisiä tietoja tarvitaan (Hirsjärvi ym., 2000). Laadullisessa tutkimuksessa olennaista on tutkittavan ilmiön ymmärtäminen, jonka päätarkoitus ei ole kertoa aineistosta, vaan rakentaa aineiston avulla teoreettista ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston hankinnasta puhutaan harkinnanvaraisesta näytteestä, jolloin tutkittavien määrä on usein alhaisempi (Eskola ym., 1998). Koska kvalitatiivinen tutkimus pyrkii ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä syvällisemmin, voidaan jo yhdeltä tutkittavalta saada merkittävä määrä yksityiskohtaista tietoa ilmiöstä (Hirsjärvi, 2000). Tämän takia aineiston koko voi vaihdella laadullisten tutkimusten välillä. Aineistoa tarvitaan sen verran, mitä tutkimuksen tavoitteen kannalta on välttämätöntä (Eskola ym., 1998).

Haastateltavat löydettiin ST-Akatemian nettisivuilta ESG-varmentajien listauksesta. Haastateltavat kontaktoitiin sähköpostin välityksellä. Haastattelukutsuja lähetettiin yhteensä 28 kappaletta, joista vastauksia saatiin 8 kappaletta. Näistä 5 oli myönteisiä ja 3 oli kielteisiä vastauksia aiheen vähäisen tietämyksen takia. Haastattelukutsuissa sekä haastattelun alussa haastateltaville kerrottiin haastattelun olevan luottamuksellinen ja haastateltavien pysyvän anonyymeinä. Haastateltavilta kysyttiin lupa aineiston nauhoitukseen, sekä kerrottiin, että nauhoite poistetaan aineiston käsittelyn jälkeen. Haastattelut pidettiin Teams -palvelun yhteydellä alkuvuodesta 2024 ja haastatteluja pidettiin viisi kappaletta. Haastateltavien anonymiteetin säilyttämiseksi tässä tutkielmassa haastateltaviin viitataan merkein TT1, TT2, TT3, TT4 ja TT5. Haastattelut vaihtelivat kestoiltaan 32 minuutista 58 minuuttiin. Haastattelun runko pyrittiin pitämään haastatteluissa samana. Haastateltavilta kysyttiin samat kysymykset samassa järjestyksessä, lukuun ottamatta pieniä eroja vastausten perusteella ja haastattelun sujuvuuden ylläpitämiseksi. Samantapainen haastattelurunko kuitenkin helpottaa aineiston käsittelyä ja aineiston vertailua keskenään.

Aineiston laatuun kiinnitettiin huomiota jo ennen haastatteluja sekä koko haastatteluprosessin ajan. Aineiston laatuun voi vaikuttaa kattavalla haastattelurungolla (Hirsjärvi ym., 2000). Haastattelurungon teko aloitettiin pääteemojen

kartoittamisella, mutta runkoa tuettiin tarkentavin lisäkysymyksin. Laatuun vaikuttaa myös aiemmista haastatteluista oppiminen. Jokaisen haastattelun jälkeen haastattelurunkoa tarkkailtiin ja kysymysten sanamuotoja muokattiin selkeämmiksi tai järjestystä hieman hiottiin haastattelun sujuvuuden ylläpitämiseksi. Haastattelut litteroitiin myös pian, muutaman päivän sisään haastattelusta. Nopea litterointi on myös yksi tapa parantaa aineiston laatua (Hirsjärvi ym., 2000).

4.4 Aineiston analyysi

Laadullisen tutkimuksen perinteisin analyysimenetelmä on sisällönanalyysi, jota myös tässä tutkimuksessa käytettiin aineiston analyysimenetelmänä. Sisällönanalyysissa tavoitteena on saada tiivistetty kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysi alkaa etsimällä aineistosta kiinnostavat seikat eli seikat, jotka vastaavat tutkimusongelmaan. Aineisto käydään läpi merkitsemällä kyseiset kohdat. Nämä kerätään yhteen ja erilleen muusta aineistosta. (Tuomi, 2009.)

Aineisto järjestellään eli luokitellaan, teemoitellaan tai tyyppitellään (Tuomi ym., 2009). Tässä tutkielmassa aineisto järjestellään teemoittelun avulla. Teemoittelussa aineisto pilkotaan ja ryhmitellään teemojen mukaan. Tämä sopii hyvin käytettäväksi teemahaastattelussa. Aineisto teemoiteltiin lopulta viiteen teemaan: Kestävyyssraportin luotettavuuteen ilman varmennusta, uuden sääntelyn merkitykseen, varmennuksen tuomaan lisäarvoon, varmennuksen haasteisiin ja palveluntarjoajan vaikutukseen luotettavuuteen. Jokainen haastatteluaineisto pilkottiin ja ryhmiteltiin sen mukaan, mihin teemaan se kuului.

Kun aineisto on järjestelty, kirjoitetaan yhteenveto kerätyistä kiinnostavista seikoista (Tuomi ym., 2009). Tärkeää on huomioida, että analyysi ainoastaan kerää tulokset yhteen johtopäätösten tekoa varten. Tuomen ym. (2009) mukaan analyysin tarkoitus on luoda ”sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä”. Aineisto järjestetään tiivistettyyn muotoon, jossa oleellinen informaatio eli tulokset ovat selkeästi nähtävissä (Tuomi ym., 2009).

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Yleistä

Tutkielman tavoitteena oli selvittää kestävyysraportoinnin varmennuksen merkitys siihen, miten luotettavana raporttia todellisuudessa voidaan pitää. Tilintarkastajia haastatteleamalla saadaan tilintarkastajien näkemyksiä siitä, miten luotettavana kestävyysraporttia voi pitää, miten varmennus tähän luotettavuuteen vaikuttaa ja toisaalta, mitä lisäarvoa varmennusentarjoaja tuo. Tutkimuksessa myös pohdittiin varmennuksen haasteita, kuten varmennuksen tasoa, riippumattomuuden uhkaa ja tilintarkastuksen odotuskulua. Tutkimuksen tavoitetta lähestyttiin tutkimuskysymyksen avulla:

Mikä on kestävyysraportoinnin varmennuksen merkitys raportoinnin luotettavuuden kannalta?

Haastattelurunko luotiin tutkimuskysymyksen tueksi. Haastattelu ryhmiteltiin viiteen teemaan: kestävyysraportin luotettavuus ilman varmennusta, uuden sääntelyn merkitys, varmennuksen tuoma lisäarvo, varmennuksen haasteet sekä palveluntarjoajan ammattitaito. Näitä teemoja peilattiin raportin luotettavuuteen.

Haastateltavat olivat tilintarkastajia sekä KRT -tarkastajia, eli kestävyysraportointitarkastajia. Tilintarkastajina haastateltavat olivat toimineet kahdeksasta kahteenkymmeneenkolmeen vuoteen. Koska kestävyysraportoinnin varmennuksen ala on vielä uusi, eikä kestävyysraportteja ole vielä uuden direktiivin alaisena tarkastettu, ei haastateltavilla ollut vielä kokemusta konkreettisesta varmennustyöstä. Juuri siksi on mielenkiintoista tietää, mitä mieltä tulevaisuuden kestävyysraportointitarkastajat ovat raportoinnin luotettavuudesta ja varmennuksen tai varmentajan vaikutuksista luotettavuuteen.

5.2 Tulokset

5.2.1 Haasteet kestävyysraportin luotettavuudessa ilman varmennusta

Haastateltavilta kysyttiin ensimmäisenä yleisesti kestävyysraportista ilman varmennusta. Haastateltavilta kysyttiin, kokevatko he kestävyysraportoinnin tällä hetkellä antavan oikean ja riittävän kuvan yritysten vastuullisuustoiminnasta. Kaikki haastateltavat toivat esiin luotettavuutta alentavia seikkoja, kun puhuttiin varmentamattomista raporteista. TT1 ja TT4 mielestä kestävyysraportit tähän mennessä eivät ole olleet luotettavia, koska raportoinnissa ei ole ollut tarkempaa sääntelyä siitä, mitä kuuluu raportoida, vaan valinta on ollut yhtiöillä itsellään. Myös TT2, TT3 ja TT5 toivat esiin ongelmaa siitä, että yhtiöillä on ollut valta raportoida vain asioista, joista haluavat.

TT1: "Tähän saakka saanut tehdä oman mielesi mukaan ja ja sä voit kertoa just niistä asioista mistä sä oot halunnut kertoa ja jättää kertomatta ne asiat mistä sä et halua kertoa. Ja sä oot saanut varmentaa ne jotka sun mielestä on kivoja, jotka näyttää hyvältä, niin saat ne varmentaa ja sitten sä saat jättää varmistamatta ne mitä et halua varmentaa"

TT4: "Sitä on todennäköisesti raportoitu niitä asioita mitkä on hyvin ja mitä on hattu raportoida, ja mahdollisesti tällaiset negatiiviset asiat missä on mahdollisesti kehitettävää, ja riskit, niin on pyritty jättämään vähemmälle huomiolle tai ei ole huomioitu ollenkaan."

Useat haastateltavat nostivat esiin viherpesun vaaran. Kestävyysraportin tietojen luotettavuuteen voi liittyä epävarmuutta viherpesun näkökulmasta. Ongelmana nähtiin myös raportin markkinallinen ja strateginen motiivi. Kestävyysraportointi voi olla osa yhtiön brändiä ja strategiaa, ja viestiminen näistä vastuullisuusasioista ulkopuolisille sidosryhmille on rajattu yritykselle suotuisiin asioihin.

TT4: " Kestävyysteemoissa on aika voimakas markkinoinnillinen näkökulma ja uskon, että on yhtiöitä, joilla on kiusaus käyttää sitä hyödykseen."

TT5: "Kestävyysraporttia käytetään paljon markkinallisena näkökulmana, eli halutaan kertoa vain positiivisista asioista eikä tuoda niitä negatiivisia asioita ollenkaan ilmi. On hyvin ympäröity. Korostetaan niitä asioita jotka on hyvin ja mitkä tehdään hienosti. Enemmän koen sen tällä hetkellä markkinointiesitteenä."

Haasteena nostettiin esiin myös asiakkaan motivaatio ja halukkuus raportin tekoon. Se, miten vakavasti itse yritys suhtautuu kestävyysraporttiin, voi vaikuttaa raportin luotettavuuteen. Kun yritys suhtautuu raporttiin vakavasti, voidaan olettaa, että yritys haluaa toimia oikein, eikä yrityksellä ole motiivia toimittaa epäluotettavaa informaatiota.

TT2: "Haastetta on silloin, jos asiakas ei suhtaudu asiaan tosissaan. Siihen raportointiin tulee sitoutua vähintään siitä tilinkauden alusta lähtien, eli jakaa vastuut, että kuka kerää ja mitä dataa ja sehän sitten oikeasti kerätään, eikä ruveta haalimaan niitä kaikista lukuisista puroista sitä tietoa viimeisen viikon aikana maaliskuussa seuraavana vuonna."

Raportin luotettavuutta mahdollisesti heikentää myös ohjeistuksen ja sääntelyn puute. Yritysten tekemät raportit ovat hajanaisia, koska ei ole tiettyä standardis-
toa ja virallista vaatimusta, minkä mukaan raportointia tehdään. Monissa yrityksissä on toki käytössä GRI -standardisto, joka hieman yhdenmukaistaa raportteja. Tähän haasteeseen haastateltavat toivat esiin uuden sääntelyn merkityksen.

TT3: "Jos katsoo raporttien sisältöjä ylipäätään, että millaisia raportteja on ollut, niin nehän on hyvin erinäköisiä toistensa kanssa. Ne ei ole olleet missään määrin vertailukelpoisia. Täytyisi olla todellakin kestävyysraportoinnin ammattilainen, että pystyisi sieltä poimimaan tietoja ja muuttamaan ne vertailukelpoiseen muotoon."

TT1: "Ongelma on ollut se, että kun kaikki on tehnyt omalla tavallaan, ollut vähän villi länsi, niin eihän ne niin kovin luotettavia ole ollut henkilökohtaisesta näkökulmastani. Hyvä että on alettu miettimään, ja että niitä raportteja on tehty ja varmasti suuri osa on varmasti tehnyt ihan asiallisesti niitä, eikä tavallaan mitään huijannut välttämättä, ainakaan niin kun suoraan, ehkä valittu mitä on haluttu painottaa tiettyjä asioita eikä toisia. Kuitenkin siis ala tässä kehittyy, mitä olen lukenut näitä raportteja, on monet noudattanut tätä GRI-standardistoa ja se tietenkin antaa tietynlaisia frameworkkiä. Että oikeaan suuntaan kyllä menty ja näin, mutta nyt uuden lainsäädännön myötä saatiin oikeasti sellainen hei, että kaikki tekee samalla tavalla."

5.2.2 Uuden sääntelyn merkitys raportin luotettavuuden kannalta

Haastateltavat kokivat, että uusi sääntely tulee olemaan merkittävässä roolissa raportin luotettavuuden kannalta. Uuden direktiivin myötä kestävyysraporteissa otetaan käyttöön kaksoisolennaisuuden periaate. Kaksoisolennaisuuden periaatteen mukaan yritysten tulee raportoida yrityksen vaikutuksesta ympäristöön, mutta myös ympäristön vaikutuksista yritykseen. Kaksoisolennaisuus tuo esiin enemmän raportoitavia kestävyysaiheita, ja pakottaa laajentamaan kestävyysraportointia. Tämä tuo lisäarvoa ja luotettavuutta raportoinnille.

TT4: "Se että nyt raportoidaan kahdesta suunnasta niitä asioita, sekä yhtiön vaikutusta ympäristöön, mutta myös ympäristön vaikutusta yhtiöön, niin kyllä se tuo paljon lisää siihen raportointiin ja antaa informaatiota lukijalle siitä yrityksestä ja sen vaikutuksista ja vaikuttavuudesta".

Haastatteluissa nousi kuitenkin myös esiin raportin julkisuuden merkitys raportin luotettavuuteen. Jo ilman säätelyä, yrityksen paine tuottaa luotettavaa kestävyysraportointia on noussut raportin julkisuuden myötä.

TT5: "Suomessa lähtökohtaisesti luottaisin yhtiöiden toimintaan ja mitä he raportoivat. Eivät he virheellisesti raportoisi, koska sehän olisi suuri mainehaitta, jos jotain siellä olisi törkeästi väärin. Mitä isompi yhtiö, niin sitä merkittävämpi on se maine siinä yhtiön toiminnassa."

TT1: "On toki tietynlainen julkinen paine; jos kävisikin ilmi, että on kirjoitettu ihan puuta heinää, niin ei haluta jäädä siitä kiinni. Julkinen paine siellä varmasti on, että halutaan tehdä oikein."

TT3 toi tuki myös esiin sen, että raportin julkisuus ei automaattisesti tarkoita luotettavaa raporttia.

TT3: "varmaan siinä voisi ajatella, että se parantaa luotettavuutta, mutta ei se tavallaan poista sitä ongelmaa, että se on varmentamaton raportti. Siitä puuttuu se ulkopuolisen laatuleima, että siihen voi tukeutua siihen raporttiin."

Sääntelyn myötä kaikki olennainen kestävyysinformaatio tulee mitata ja raportoida standardien mukaisesti oikein. Uusi raportointi edesauttaa myös viherpesun estämisessä. Raporteista tulee myös vertailukelpoisempaa ja varmennettua uuden sääntelyn myötä, joka johtaa luotettavampaan raporttiin.

TT1: "Uusi lainsäädäntöä nyt ratkaisee ainakin Euroopan osalta sen, että kaikki tulee noudattamaan samaa standardistoa. Nyt kaikki tekee samalla tavalla, plus että nyt se koko raportti pitää varmentaa, mikä tuo paljon enemmän luotettavuutta."

TT3: "Fundamentaalin ero on, että kun tulee säännönmukainen kehikko, jonka mukaan täytyy raportoida, niin sitten tavallaan ei voida sivuuttaa niitä ikäviä aiheita sieltä raportilta, vaan nekin täytyy sitten olla mukana. Se on paljon tasapainoisempi raportti silloin, kun siellä on vaatimuksena myös tuoda sitä toista puolta näkyviin."

TT4: "Kun se raportointi perustuu direktiiviin ja on tehty standardien mukaisesti, niin kyllä se tuo luotettavuutta, että lukijalla on mahdollisuus arvioida kestävyysraporttia siitä näkökulmasta, että mitä siellä pitäisi olla tai puuttuuko sieltä jotain; onko kaikki näkökulmat tuotu esille. Niin se jo itsessään tuo varmasti luotettavuutta. Sitteen tietysti yhdistettynä siihen varmentamiseen, näen että sillä on todella merkittävä parannus, joka tulee siihen raportointiin."

Huomioon otettavaa on myös sääntelyn lisääntymisen laaja, yhteiskunnallinen merkitys. Laajemman ja säännellymmän raportoinnin myötä kestävyysasioiden pohtiminen koskee moninkertaisesti useampia yrityksiä. Suuryritysten lisäksi kestävyysraportoinnin sääntelyn muutos vaikuttaa myös pienempiin yrityksiin alihankintaketjujen kautta.

TT5: "Nyt tulee käymään niin, että raportointivelvoite tulee koskemaan myös pienempiä yhtiöitä tulevaisuudessa ketjun kautta. Asiakkaat edellyttää tietynlaista raportointia ja toimittajat edellyttää tietynlaista raportointia."

TT3: "Se että yhdellä yhtiöllä on raportointivelvoite tarkoittaa, että se laajenee myös näihin alihankkijoihin, vaikka ne eivät olisikaan raportoinnin piirissä, mutta joutuvat kestävyystietoa keräämään systemaattisesti. Eli ehkä se muutos on tavallaan myös yhteiskunnallinen. Ja se, että on olemassa tämä raporttivaatimus, että pitää tämä raportti laatia ja varmennuttaa niin se on askel kohti sitä että se kestävyystieto, esimerkiksi hiilipäästö-tieto, asettuu samalle viivalle taloudellisen raportoinnin kanssa. Se on yhtä vakava asia."

5.2.3 Varmennuksen tuoma lisäarvo kestävyysraportille

Mitä lisäarvoa varmennus sitten raportin luotettavuuden kannalta tuo? Useiden tutkimusten mukaan varmennus lisää raportin luotettavuutta. Haastateltavilta kysyttiin, miten he näkevät asian.

TT5: "Kun raportti on varmennettu, voit luottaa siihen, että siinä on jonkinlainen toinen ulkopuolinen auktoriteetti sen katsonut, että se on oikein ja tehty standardien mukaan. Kyllä sanon, että varmennus tuo siihen sellaisen, vähän niin kuin tilintarkastuskertomuskin tilinpäätöksessä, että joku on sen tsekannut, että se on olennaisilta osilta oikein."

TT2: "Se luotettavuus paranee, koska voi olla varma, että tilintarkastaja on käynyt se aineiston läpi, mihin sillä raportilla olevat tiedot perustuvat."

Haastateltavilta myös kysyttiin itse varmennusprosessista ja siitä, miten varmuudessa tehdyillä toimenpiteillä ja käytetyillä standardeilla voidaan varmistua siitä, että raportin tiedot ovat oleellisilta osilta oikein. Toimenpiteet, mitä kestävyysraporttien varmuuksissa käytetään ovat haastatteluja ja analyttisiä toimenpiteitä. Varmennusprosessi sisältää myös toimipaikkakäyntejä, otosperusteista tarkastusta sekä prosessien ja kontrollien läpikäyntiä. Nämä kaikki tarkastustoimenpiteet auttavat raportin luotettavuuden todentamisessa ja tuovat siten lisäarvoa raportille.

TT3: "Paljonhan työtä tullaan tekemään ja paljon aineistoa käymään läpi, verrattuna aiempaan että mitään ei ole varmennettu, että on vain yhtiön omaa tiedon tuottamista. Ihan jo tällaisia helppoja virheitä, jotka löytyy todella nopeasti, niin paljastuu sillä, että tulee ulkopuolinen tarkastamaan sitä asiaa. Niin se ehkä sitten se viesti täytyisi olla se, että se on huomattavasti paljon enemmän ja huomattavasti paljon paremmalla pohjalla, kun joku on käynyt läpi sen kokonaisuuden ainakin jollain tasolla. Ymmärtänyt niitä prosesseja ja ymmärtänyt heikkouksia myös siinä mielessä, kun se on väistämättä ainakin alkuvaiheessa aika paljon manuaalista työtä, tietojen syöttämistä, niin osaa tavallaan omalla kokemuksella tonkia oikeista paikoista."

Raportilla käytettyjen lukujen täytyy pohjautua aineistoon, joka on tarkastettavissa. Käytännössä tämä tarkoittaa varmuuksen osalta sitä, että raportilta käydään läpi, mitä yritys on esimerkiksi sähkönkulutuksestaan ilmoittanut ja tarkastetaan, täsmääkö tämä kirjanpitoaineistoon. Mahdollisesti asiakkaan esittämän evidenssin lisäksi tullaan tekemään koelaskelmia, joilla lukuja voi varmentaa.

TT2: "Tulevaisuudessa näiden kestävyysraporttien varmentaminen ei juurikaan poikkea siitä varsinaisesta tilintarkastuksesta ja sen kautta täytyy löytyä perusteet, mistä ne luvut tulee niihin kestävyysraportteihin, sanamuotoasiat on asia sinällään, mutta ne numerot jotka siellä kestävyysraportilla esitetään, niin ne täytyy pohjautua sellaiseen aineistoon mikä on tarkastettavissa."

Kestävyysraporteissa haastavuutta tuo niin sanottu narratiivinen kerronnallisuus eli sanallisesti esitetty teksti. Tilintarkastajat ovat tottuneet lukujen varmentamiseen, mutta haasteena on, miten kestävyysraportissa esitetyt väittämät saadaan todennettua.

TT1: "Kestävyysraportissa on esimerkiksi toimintakertomusta paljon enemmän tällaista narratiivista, ja varmentajan täytyy omalla ammattitaidolla pystyä arvioimaan, että voiko teksti pitää paikkaansa ja ymmärretäänkö tästä, mitä tarkoitetaan, eikä anna väärää kuvaa heidän toiminnastaan."

TT3: "Periaatteessahan jokainen vastuullisuusväittäjä, ainakin jos se varmentajan näkökulmasta on olennainen väittäjä, niin täytyy varmentaa. Jos yhtiö väittää jotain siellä raportilla, niin sen takaukseksi täytyy löytyä jotain kättä pidempää. On se

sitten joku tieto jostain että ”työturvallisuuteen ollaan kiinnitetty huomiota ja se on johtanut tapaturmien vähentymiseen” niin siihen on varmaan sitten saatavilla jotain evidenssiä, että onko todellisuudessa vähentyneet ne tapaturmat. Jokainen väite pitää poimia raportilta, ja sitten lähteä miettimään sitä, onko tämä linjassa sen kanssa, mitä muualla raportilla on tai onko tähän jotain muuta aineistoa tai analyysia tarjolla, että tämä on järkevä tämä väite.”

Varmennuksen tuoma oleellinen lisäarvo on myös raportin laadun paraneminen varmentajan myötä. Varmentajan ollessa osa prosessia, voi varmentaja tuoda esiin heikkouksia raportoinnissa, jonka avulla yritys pystyy kehittämään ja tehostamaan toimintaansa, parantaen laatua.

TT3: ” Siinähan tulee varsinkin ensimmäisinä vuosina esiin se iso lisäarvo, minkä se varmentaja voi siihen tuoda, että tavallaan se kehittää yhtiön omaa prosessia. Varmentaja raportoi heikkouksista asiakkaalle, ja lähtökohtana asiakkaat haluavat sitten toimintaansa kehittää. Sitä kautta paranee myös laatu, kun toiminta tehostuu ja paranee. Siinä auttaisi, että mitä aikaisemmassa vaiheessa se varmentaja saa olla mukana siinä osana prosessia niin asiakaskin ymmärtäisi tavallaan varmentajan vaatimuksia. Ja sitten kun se ymmärtää niitä vaatimuksia niin se osaa täyttää tiedot paremmin ja sen pitäisi johtaa laadukkaampaan raporttiin.”

Erityisesti sidosryhmät usein näkevät raportit luotettavimpina varmennettuina verrattuna varmentamattomiin raportteihin. Sidoryhmät jopa vaativat yrityksiltä varmennettuja raportteja. Haastateltavilta kysyttiin, mitä lisäarvoa he uskovat varmennuksen tuovan sidoryhmille. TT3 toi esiin kestävyysteemojen kasvavan painoarvo. Varmennettu raportti auttaa erityisesti sidoryhmiä päätöksenteossa.

TT3: ” Kyllähän asiakkaat alkavat olemaan kiinnostuneita näistä asioista, ja jos se kiinnostaa asiakkaita, niin se kiinnostaa myös yhtiötä ja se kiinnostaa sijoittajia. Että mihin suuntaan se raha on siellä menossa siellä yhteiskunnassa ja että onko tämä sellainen hanke tai yhtiö, johon kannattaa sijoittaa jatkossa. Ja muille sidoryhmille, niin onhan tämä valtavan hyödyllistä kaikille kansalaisjärjestöille ja medialle myös, että on saatavilla sitä varmennettua tietoa, jonka pohjalta voidaan analysoida kriittisesti näitä yhtiöitä, että miten he toimivat yhteiskunnassa ja tavallaan kuka tekee suurimmat päätöt ja näin. Sitten on myös monelle tavallaan muulle ulkopuoliselle hyötyä siitä tiedosta, että voidaan tehdä päätöksiä siitä ja sitten hyvässä ja pahassa kohdistaa toimia oikeisiin kohteisiin.”

TT1: ”Tässä vaikuttaa tosi paljon myöskin se, että sijoittajat ja pankit rupeaa vaatimaan näitä varmennuksia ja pitää huolen siitä, että tietyt asiat pitää olla kondiksessa, että yritys ylipäätään saa lainaa. Tai sitten, että jos yrityksellä on tietyt asiat kunnossa niin korkoprosentti on 4 ja jos ei ole kondiksessa se on 8, näin karrikoiden. Ja sitten pankit, jotka rahoittavat, niin heille on äärimmäisen tärkeää, että joku on käynyt raportin läpi ja sanoo, että tiedot ovat olennaisilta osilta oikein, kun sen perusteella ne lainakorot määräytyy. Että ne voi ehkä myöntää sen lainan alemmalla korolla tai ylipäätensä lainan, kuin että jos tietyt asiat ei ollenkaan täyty, niin sitten ei saa lainaa ollenkaan. Tämä ei ole pelkät pankit, vaan myös sijoittajat.”

5.2.4 Haasteet varmennuksessa

Tilintarkastajilta kysyttiin varmennuksen haasteista. Näistä yhtenä esiin nousseista seikoista on varmuuden taso. Kestävyysraporttien varmennuksessa

tavoitteena on päästä kohtuullisen varmuuden tasolle, mutta varmennuksissa käytetään alkuun rajoitetun varmuuden tasoa.

TT1: " kohtuullisen varmuuden tasolla tilintarkastuksessa ja talouslukuista sanotaan, että me ollaan tehty tarpeeksi paljon töitä ettei siellä mitään olennaista virhettä pysty olemaan. Kun taas sitten tässä rajoitetussa varmuudessa enemmän sanotaan näin, että me ollaan tehty toimenpiteitä ja meidän tietoomme ei ole tullut mitään sellaista, joka antaisi meidän olettaa että tiedot voisi väärin. Eli ei ota minkäänlaista kantaa siihen, että me oltaisiin tehty tarpeeksi tai näin, vaan että me ollaan tehty tietyt toimenpiteet ja mitään ei ole tullut meidän tietoon että mikään antaisi olettaa, että mikään olisi pielessä. Ja tämä on harvinaisen suuri ero tässä. Rajoitetulla varmuudella ei saada niin korkeaa luotettavuutta, se on paljon alemman tason varmuus loppupeleissä."

TT3: "Se keskeinen ero mikä siinä on, niin siinä rajoitetussa varmuudessa ei tarvitse ottaa kantaa sinällään siihen, onko se yhtiön organisaatio ja prosessit ja kontrollit tietyssä mielessä riittävällä tasolla. Rajoitetussa varmuudessa voidaan hyväksyä se, että siellä edelleen osa prosesseista voi olla hieman epäsystemaattisia ja vielä kehittyä. Sitten kun puhutaan kohtuullisen varmuuden antamisesta niin silloin varmentajakin pystyy havaitsemaan virheitä, joita välttämättä aikaisemmin ei olisi havaittu, koska vaatimuksena on jo se, että yhtiön prosessit toimivat riittävällä tasolla ja että siellä on tietyt kontrollipisteitä, ja sitten kun havaitaan niiden kontrollipisteiden heikkouksia niin saattaa sen kautta löytyä puutteita, mitä aiemmin ei mahdollisesti oltu havaittu, koska oli heikompi varmuustaso."

Toisaalta tilintarkastajan näkökulmasta rajoitetun varmuuden taso voi olla hyvä asia. Ensimmäisinä vuosina myös kestävyysraportointitarkastajat ovat uuden äärellä, joten TT5 koki hyväksi niin tilintarkastajille kuin yritykselle itselleen, ettei varmuustaso ole niin tiukka.

TT5: "Tilintarkastajien näkökulmasta se on todella hyvä, että on rajoitettu varmuus. Ja varmasti tulee olemaan ensimmäisinä vuosina myös kielteisiä lausuntoja. Varmasti yhtiöiden ON todella hankala päästä tarvittavalle tasolle ja saada puhtaita kertomuksia, kun on niin uutta ja ihmeellistä meille kaikille. tässä voidaan pikkuaskelein lähteä liikkeelle, ja kun ne kehittyvät ne raportointivälineet, niin sitten voidaan siirtyä sinne seuraavalle askeleelle. Mutta alussa se on ehdottomasti hyvä, ettei se ole niin tiukka, koska se on yhtiöllekin iso uusi asia, ja nyt niistäkin raporteista tulee varmasti kielteisiä aluksi, koska se että yhtiön täydellisesti suoriutuisi näistä raporteista on todella epätodennäköistä."

Haastateltavilta kysyttiin, onko rajoitetun varmuuden taso riittävä todentamaan raportin luotettavuuden. Haastateltavilta tuli tähän hieman eroavaisia näkemyksiä, mutta yleisesti haastateltavat kokivat rajoitetun varmuuden tasolla olevan varmennuksen olevan luotettavampi, kuin varmentamaton raportti.

TT1: " Rajoitettu varmuus varmasti tietyllä tapaa tuo luotettavuutta, en sitä sano, että se olisi nolla-arvoista. Mutta on se ihan eri tason varmuus kuitenkin sitten kun kohtuullisen varmuuden."

Useat haastateltavista nostivat kuitenkin esiin myös sen, että tilintarkastajat tyyppillisesti noudattavat korkeampaa varmuuden tasoa kuin mitä rajoitetussa varmuudessa vaadittu. Tämä johtuu haastateltavien mukaan tilintarkastajien luonteesta ja vastuusta toimeksiantoa kohtaan.

TT1: "Monet, jotka tekee tätä varmennusta, niin nehan tekee paljon enemmän kuin se standardi itse asiassa loppupeleissä vaatisi. Pyytää tiettyjä evidenssejä ja selvityksiä ja näin ja on se varmasti parempi laatuista, kuin jos olisi kokonaan varmentamontonta."

TT2: "Kyl mä sanoisin, että kun tilintarkastajat on luonteeltaan vähän sellaisia, että kun ne jotain lausuu niin ne haluaa tietää et pitääkö se paikkaansa. niin kyllä se rajoitettu varmuus kestävyysraportin numero-osuuksista tulee varmasti testattua, että onko se kohdallaan vai ei. Että tilintarkastajat tekee usein enemmänkin, mitä rajoitettu varmuus vaatisi. Se menee helposti siihen samaan prosessiin, mihin se oikea tilintarkastuskin."

TT4: "Itse koen että tilintarkastuksen työssä useimmiten tehdään enemmän, kuin välttämättä tarvisi, jotta jää pieni varmuusmarginaali raportointiin ja tehdyn työn välillä. Mieluummin tehdään vähän enemmän työtä ja tarkastustoimenpiteitä, kuin mitä välttämättä tarvitsisi, että uskalletaan lausunto antaa, oli sitten rajoitettu tai kohtuullinen varmuus. Se myös helpottaa sidosryhmien odotuksissakin, että tuetaan varmempaa varmennusta. Ja kyllähän siinä tilintarkastajallakin on vastuunsa siinä, ottaa vastuun lausunnon antaessaan. On tiettyjä riskejäkin."

TT3: "Käytännössä kuitenkin tullaan tekemään enemmän, mitä se vaatimus puhtaasti on, johtuen muun muassa siitä, että varmentajalla on vastuu siitä, että jos jotain havaitaan myöhemmin, niin on parempi tehdä varmuuden vuoksi hieman enemmän, oma selusta turvattu sitten sillä. Varmuus on rajoitettua, mutta vastuulla ei ole ylärajaa. Lisäksi, kun tehdään enemmän mitä pakko tehdä, niin sillä saadaan laadun ja luotettavuuden taso mahdollisimman korkeaksi."

TT5: "Sehän riittää, että teemme mitä lausunnossa vaaditaan. Se mikä tässä vastuullisuusraportin varmentamisessa on kuitenkin vielä hyvin epäoikeudenmukaista, on se, että tilintarkastajalla on vastuu siitä lausunnosta. Yhtiölle ei tule mitään seuraamuksia raportin laatimatta jättämisestä, mutta tilintarkastajalla on pää pölkkyllä niistä antamistaan lausunnoista. Kun tilintarkastaja menee antamaan sen lausunnon, ja se menee ihan päin honkia, niin tilintarkastaja on oikeudessa sen raportin kanssa, kun on lausunut näin.

Rajoitettu varmuus on kuitenkin tällä hetkellä vaadittu varmuuden taso. Sidosryhmät eivät kuitenkaan tätä välttämättä ymmärrä. Sidosryhmät mahdollisesti olettavat, että kestävyysraporttien varmennus on tehty samalla varmuustasolla, kuin taloudellisen tiedon tilintarkastuskin. Tämä nostaa esiin odotuskuilun varmuuden ja sidosryhmien välillä.

TT4: "Kuitenkin kun on kyse siitä rajoitetun varmuuden tasosta, niin se ei ole kuitenkaan mikään täysi varmuus, että se on niin laaja asia, niin sen täytyy myös sen kestävyysraportin lukijan ymmärtää se varmuuden taso. Mikä ei varmaan ole se lähtökohta, lukijan pitää ymmärtää, että se varmuuden taso on sellainen, että kaikkia asioita ei ole käyty läpi ja kaikista asioista ei voida sataprosenttisella tasolla varmentumaan. Riskinä on, että olettavat, että on yhtä varmaa kuin taloudellisen tiedon varmennus. Ja kun tilinpäätöksen yhteydessä toimintakertomuksessa ne raportoidaan, niin siinä on iso väärinymmärryksen riski olemassa."

TT1: "Se odotuskuilu mikä on tällä hetkellä myös ihan tilintarkastuksessa, tulee jatkossa olemaan iso kestävyysraportissa ihan samalla tavalla kuin tilintarkastuksessa. Jos tilintarkastaja on tehnyt ja antanut kertomuksen niin siinä pitäisi kaikki olla oikein eikä mitään saisi olla väärin siellä, mutta ei me vaan millään pystytä kaikkea näkemään ja huomaamaan. Ja samahan se tulee olemaan tässä kestävyysraportoinnissakin, että kyllä uskon, että yleisö odottaa paljon enemmän siitä, mitä me oikeasti loppupeleissä tehdään. Varsinkin kun kyse on tässä alkuvaiheessa siitä rajoitetun varmuuden tasosta niin emme me oikeasti voi tietää kaikkea. Ja epäilen, että ne jotka

lukee näitä raportteja, niin ne eräällä tavalla luulee että se on sitä kohtuullisen varmuuden, että vähintään nyt sen tasosta kun mitä tilintarkastus ja jopa voidaan olettaa että se voi olla vielä varmempaa.”

TT2: ” Ei me ihan oikeasti joka ikistä tositetta käydä kääntämässä ympäri ja katsota molemmilta puolelta että mitä se on syönyt, kyllä se on niin, että ajetaan niillä olenaisuusrattailla aika vahvasti.”

TT5: ”Varmasti oletetaan, että tilintarkastaja tarkastaa jokaisen sentin, ja se on se oletus. Mutta ei kaikki välttämättä ymmärrä, että ei tilintarkastaja kaikkea pysty varmentamaan ja näkemään, ja voi mennä asioita ohi. Kyllä varmasti oletetaan, että varmennettu raportti on luotettava. Uskon, että jos pankit edellyttää jotain raporttia, myöntääkseen pankkilainaa yhtiölle, niin he varmasti pitävät sitä luotettavana, jos tilintarkastaja on siihen antanut varmennuksen taustalle. He eivät voi kuitenkaan pitää sitä tilintarkastuskertomuksen tasoisena lausuntona, vaan se on laveampi. Niin toivottavasti he ottavat selvää, ettei se ole niin tarkka varmennus. Mutta on kuitenkin varmennus. Kyllä olisi hyvä, että he varmistaisivat, mitä se lausunto varmentaa.”

Sidosryhmillä saattaa olla myös eri käsitys siitä, mitä varmennuksella todellisuu-
della pyritään saamaan aikaan ja mitä varmennustoimeksianto pitää sisällään.
Sidosryhmät ei välttämättä ymmärrä, mihin varmennus todellisuuudessa kohdis-
tuu.

TT3: ”Varmentaja ei tarkasta sitä, miten hyvin yhtiö on suoriutunut kestävyysasi-
oissa, vaan varmentaa sitä, miten se raportoi niistä asioista. Vähän samalla tavalla
kuin talouspuolella, että eihän me anneta lausuntoa siitä, onko yritys suoriutunut hy-
vin taloudellisesti, onko yhtiö tehnyt hyvää tulosta, vaan onko ne raportoinut oikein
siitä tuloksesta. Niin tässä on sama juttu.”

TT4: ” Merkittäväksi nousee myös se, että tilintarkastajana näen hankalana sen, että
tilintarkastaja voisi kauhean voimakkaasti tai yksityiskohtaisesti ottaa kantaa jonkun
yrityksen ympäristöasioihin tai sen vaikuttavuuteen tai muuta. Niin tosi keskeisessä
roolissa siinä varmentamisessa on, että tilintarkastajalla täytyy olla hyvä ymmärrys
tarkastettavasti yhtiöstä ja sen liiketoiminnasta, mutta erityisesti se, että sen yhtiön
vastuullisuusraportointiprosessi ja resurssit ja se olennaisuus ja sidosryhmäanalyysit
ja muut, että se prosessi on toimiva. Sen varmentamiseen koen, että työ tulisi kohdis-
tua.”

TT4: ”Siinä varmennusprosessissa korostuu se, että tilintarkastusyhtiö varmentuu
siitä yhtiön omasta prosessista ja kontroleista siinä kestävyysraporteissa, eikä niin-
kään tarvitse ottaa kantaa teknisiin raportoitaviin seikkoihin. Toki niitä voidaan var-
mentaa, mutta ei tilintarkastaja voi lähtökohtaisesti ottaa kantaa, onko joku numeerin-
en päästöarvo esimerkiksi, että onko se oikein.”

Kestävyysraportin varmennuksen haasteena on myös sen uutuus. Ei taloudelli-
sen tiedon varmentaminen on suhteellisen tuore asia tilintarkastusalalla. Sään-
tely on myös vielä monilta osin keskeneräinen.

TT3: ”On pitkä historia, miten taloutta seurataan ja tehdään kirjanpitoa rahamääräi-
sesti, niin tavallaan vielä ei ole sellaista historiaa, että systemaattisesti oltaisiin ke-
rätty jotain vaikka kulutustietoja; ehkä sähkö ja vesi voi löytyä suoraan antaa, mutta
moni muu kestävyteen liittyvä tema; ei välttämättä ole totuttu keräämään sen kal-
taista tietoa. Ja varmaan alkuvaiheessa varsinkin tulee näkymään se, että yhtiöt jou-
tuvat kertomaan niistä rajoitteista, esimerkiksi että mistä kaikista tytäryhtiöistä tieto
on ollut saatavilla ja mistä se ei ole saatavilla. Ja sitten varmentajan täytyy ratkaista
se, että onko niistä ylipäätään kerrottu riittävästi, kun ei ole saatavilla ja miksi ei ole

saatavilla ja onko se rehellistä, että jääkö jotain tietoja piiloon sen takia että mennään sen taakse, että niitä ei saada.”

TT4: ”Se voi olla todella haastavaa päästä samalle varmuustasolle kuin niissä taloudellisen tiedon varmennuksissa. Se on kuitenkin niin paljon laajempi ja monimutkaisempi aihe tuo ESG, kuin ne pelkät taloudelliset tiedot. Näen myös isona haasteena sen, että näin alkuvaiheessa näitä toimeksiantoja ei ole tehty, ja tilintarkastajan kokemukset kestävyysraportin varmennuksista on vähäinen. Niin se alkuvaihe tulee varmasti olemaan hyvin hankala ja ei se voi olla myös vaikuttamatta siihen varmennuksen laatuun ja sitä kautta kestävyysraportteihinkaan.”

TT4 nosti yhtenä haasteena esiin myös sen, miten kestävyysraportin varmennusta tullaan jatkossa peilaamaan suhteessa tilinpäätökseen. On tärkeää, että molempien raporttien tiedot ovat yhdenmukaiset. Ehdottomasti siis haasteena on, miten näitä lähdetään jatkossa huomioimaan.

TT4: ” Se mikä mietityttää, niin että kestävyysraportilla voi olla myös vaikutusta taloudelliseen raportointiin. Esimerkiksi omaisuuserien arvostamiseen ja muuhun. Että miten ne pitäisi huomioida tilinpäätöksessä ja tilinpäätöstä tarkastettaessa. Tässä voi tulla ongelmallisia tilanteita tilintarkastajallekin. Jos vaikka yhtiö kestävyysraportilla toteaa, että on vaikka joku liiketoiminta, joka tulee jossain vaiheessa loppumaan kokonaan, esim. joku saastuttava tai luonnonvaraan perustuva tai joku muu syy, joka lopettaa liiketoiminnan, ja sitten meillä on taseessa joitain omaisuuseriä arvostettu, niin tavallaan miten nämä sitten vaikuttaa ja huomioidaan keskenään. Jos jotain omaisuuseriä on arvostettu ja tasearvot perustuu odotettuihin tuotto-osuuksiin, ja sitten meillä on liiketoiminta, jonka arvioidaan jollain aikavälillä muuttavan muotoa tai päättyvän, niin sehän tulisi sitten myös huomioida siinä. Hankala nähdä tuleeko siinä jotain haastavuuksia.”

5.2.5 Palveluntarjoajan ammattitaito ja riippumattomuus

Haastateltavilta kysyttiin tilintarkastajien ammattitaidosta suhteessa kestävyysraportin varmennukseen. Tilintarkastajat ovat perinteisesti taloudellisen tiedon tarkastajia, niin mielenkiintoista on tietää, miten tilintarkastajat kehittävät asiantuntijuuttaan ja erikoisosaamistaan kestävyysraporttien saralla. Miksi juuri tilintarkastaja kannattaa valita kestävyysraportin varmentajaksi?

Haastateltavat toivat esiin tilintarkastajien alan asiantuntijuuden varmennusten suhteen. Tilintarkastajilla on tietyt prosessit ja toimintatavat, jolla varmennuksia tehdään.

TT2: ”Olemassa olevalla tiedolla ja toimintatavoilla pääsee pitkälle. Meillä on kuitenkin alana näissä varmennushommissa tietyt toimintatavat, ja villillä konsulttialalla, joka näitä tekee, ei välttämättä ole ollut minkäänlaista yhtenäistä linjaa. Meillä on tietynlainen sapluuna, mitä me kaikki noudatetaan enemmän tai vähemmän niin se on varmasti vertailukelpoisempaa, kuin villien yksittäisten konsulttien toimintatavalla”.

TT1: ”Se dokumentaation taso ja se meidän se prosessi, että miten me tehdään sitä, niin on paljon kehittyneempää ja me pystytään osoittamaan myös jälkikäteen, että miten me ollaan oikeasti tehty.”

TT3: "Tilintarkastajillahan on jo valmiiksi olemassa osaaminen ja se tieto siitä, miten ylipäätään annetaan varmuutta raportoiduista luvuista. Nyt se sitten vaan on erilainen se tietopohja, että se ei välttämättä ole niin; perustu pelkästään euroihin ja laskeihin ja tämän tyyppisiin asioihin vaan paljon muuta tietoa, kuten sähkön ja vedenkulusta ja kaikennäköistä. Mutta se osaamis pohja on kuitenkin sinällään olemassa ja miten tavallaan asioita voi lähteä varmentamaan. Lisäksi tilintarkastajilla on laadunhallintajärjestelmä olemassa, että aidosti jokaisen toimeksiannon laatua seurataan ja on käytäntömalli olemassa siihen, miten laadunvalvonta toimii."

TT4: "Se mikä on erityisen merkittävää, niin se, että tilintarkastajat tekee sitä varmentamista. Koska tilintarkastajilla jo lähtökohtaisesti on kokemusta ja ammattitaitoa varmennustoimeksiantojen toteuttamiseen ja mitä siinä pitää tehdä ja ottaa huomioon, niin tilintarkastajan ammatillinen osaaminen varmennusprosessista on merkittävä."

TT5: "On tarkat laatu kriteerit ja laatu yksikkö, joka valvoo meidän työtä. Ja sitten meillä on omat ohjeistukset, jotka luodaan ihan tähän vastuullisuustarkastukseen, että menee standardien ja vaatimusten mukaan. Kyllä se työn laatu on se, joka lisää sitä luotettavuutta. Big4:eilla on kuitenkin luotettava maine. Kyllähän täällä pyörii niin suuret taustapyörät, että se tarkastus on aika pieni pala siitä, mitä kaikkea taustatyötä tehdään, että se laatu on hyvää ja tarvittavalla tasolla. Meitä valvotaan ja sisäisesti meidän tilintarkastustyötä katsotaan läpi. Uskon, että myös PRH alkaa tarkastamaan vastuullisuusraporttien tarkastuksia, niin kuin tekee nytkin tilintarkastajille pistokokemaisesti. Sitä tulee varmasti myös vastuullispuolelle, että työ on tarvittavalla tasolla."

Tilintarkastajan etuna on myös perehtyminen yritykseen jo perinteisen tilintarkastuksen myötä.

TT4: "Se on loogista, että annettiin tilintarkastajille tehtäväksi, koska raportointi tapahtuu siellä toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksen yhteydessä. Useimmiten tilintarkastajat ovat kuitenkin perehtyneet yritykseen ja niiden liiketoimintaan, ja ovat varmentamisen ammattilaisia, niin se on järkevää."

Lisäksi kestävyysraporttien varmennuksessa tähdätään saavuttaa kohtuullinen varmuus, jolloin varmennuksen ei pitäisi kovinkaan erota taloudellisen tiedon varmennuksesta.

TT2: "Tulevaisuudessa näiden varmentaminen ei juurikaan poikkea siitä varsinaisesta tilintarkastuksesta."

TT1: "Kestävyysraportin varmennus on hyvin lähellä taloudellisen tiedon tilintarkastusta."

Tilintarkastajan hyötynä tuotiin esiin myös tilintarkastajan tuoma uskottavuus ja vahva asema Suomessa.

TT1: "Uskottavuutta antaa myöskin siihen oikeasti sitten loppupeleissä, että kyllä meillä tilintarkastajilla on tietty semmoinen kuitenkin uskottavuus mielestäni."

TT3: "Ylipäätään se, että tilintarkastaja on tunnettu toimija, mikä lähtökohtaisesti tuo luotettavuutta, ja sillä nimellä on arvoa."

TT4: "Oletan, että yleisellä tasolla tilintarkastaja tuo luotettavuutta. Ja tilintarkastajalla on vahva asema Suomessa."

TT5: " Tilintarkastajalla on maine, että on luotettava. Ja tilintarkastajat on juuri oikea taho tekemään niitä varmennuksia. Luulen, että se maine ja oletus, että hoidetaan asiat kunnolla, on se pääpointti siinä."

Tilintarkastajia sitoo myös eettisissä säännöissä määritelty ammatillinen pätevyys ja huolellisuus ja tilintarkastuslaissa määritelty ammattitaidon ylläpitäminen. Tilintarkastajien tulee ylläpitää ammattitaitoaan vaadittavalla tasolla. Haastateltavilta kysyttiin, miten tämä tulee toteutumaan nyt, kun tilintarkastajatkin ovat uuden äärellä kestävyysinformaation tarkastamisen saralla.

TT3: " Alkuvaiheessa varmasti painottuu tähän, että alalla on oma koulutusorganisaatio, ST-akatemia, joka meitä kouluttaa pitkälti. On toki muitakin, mutta heidän kautta paljon tätä koulutusta tehdään. Ja he järjestävät sitten vuosittain tämän ESG-koulutuksen, ja niille jotka on sertifikaatin hankkineet, niin siihen koulutukseen liittyy myös jokavuotinen täydennyskoulutus. Se tietysti ainakin ja on pakollista meille päivittää sitä."

TT1: "Tähän saakka on käyty läpi se Suomen tilintarkastajien järjestämä kurssi, ja on tietynlainen teoreettinen osaaminen tästä asiasta ja sitten on semmoinen ylläpitokoulutus. Mä uskon että jatkossahan se tulee toimimaan samalla tavalla, että sitä täytyy ylläpitää sun tietotaitoa ja todennäköisesti isot BigFourit tulee järjestämään omia sisäisiä koulutuksia, joilla voidaan osoittaa, että uudet asiat, trendit ja standardit, jotka tulee sieltä joskus, opitaan."

Haastateltavat nostivat esiin myös haasteita, mitä kestävyysinformaation varmentamiseen sisältyy tilintarkastajan näkökulmasta. Osa haastateltavista koki, että lisäkoulutukselle on tarvetta, sillä käytännön tekemisestä ei ole vielä kovinkaan paljon kokemusta.

TT2: "Varmasti koko ala tarvitsee kokemusta ja lisäkoulutusta. Yliopistojenkin pitäisi satsata siihen koulutukseen."

TT4: "Kyllähän se vaatii jatkuvaa koulutusta. Standardit on ylipäättään keskeneräiset, vain osa on julkaistu. Mitään ohjeistusta ei ole. Tilintarkastusstandardit puuttuu kokonaan. Niin vaatii kyllä jatkuvaa ammatillista koulutautumista, että pystyy raportteja tarkastamaan, ja laajentamaan omaa osaamistaan ja ymmärrystään ESG -asioiden puolelle."

Tilintarkastajan vastuu on myös tärkeää ottaa huomioon kestävyysraportin varmennuksessa.

TT5: " On hienoa, että vastuullisuusraportin tarkastaminen tuli tilintarkastajille ja sitä markkinoidaan, että meillä on töitä ja näin, mutta on siinä todella iso vastuu. Se on kuitenkin uusi asia ja yhtiöt ei osaa sitä välttämättä niin hyvin, niin sitten sä oot kuitenkin siitä vastuussa, mitä menet lausumaan. Siksi on hyvä, että se on aluksi mahdollisimman laaja. Ja kun tilintarkastajat tekee sitä tarkastusta, niin tulee dokumentoida todella hyvin, että tämänhetkisen tietämyksen mukaan asia on näin. Koska laki ja standardit elää kokoajan. Sitten jos vuoden päästä katsotaan, niin se voi olla ihan erilainen. Pitää pystyä dokumentaation myötä varmentamaan, että vuosi sitten, kun olen antanut lausunnon, niin se tieto oli tämä. Sen takia tässä korostuu se dokumentaation tärkeys. Kaikki asiat mitä teet ja mihin päädyt, niin täytyy dokumentaation avulla todentamaan, että tämän hetkisen tiedon mukaan asia on ok. Näen sen myös isona vastuuasiana tilintarkastajille. Tilintarkastaja joutuu vastaamaan siitä koko potista, omalla ammattinimikkeellään, ja sitten täytyy puolustaa itseään oikeudessa."

Haastateltavilta kysyttiin, miten he itse kokevat tilintarkastajina pyrkimään luotettavuuden saavuttamiseen. Haastateltavat toivat esiin dokumentaation tärkeyden, varmennuksessa käytettävät työkalut sekä oman asennoitumisen asiaan. Esiin nousi myös alan jatkuva kehittyminen ja tilintarkastusyhtiöiden sisäinen tarkastus.

TT1: "Se, että dokumentoidaan. On selkeästi osoitettavista, että mitä me ollaan tehty, on se audit trail. Että pystytään asiakkaallekin suoraan osoittamaan mitä on tehty, eli asiakas tietää tasan tarkkaan mitä me tehdään, mutta sitten yleisölle se on vaikeampi osoittaa. Mutta yritetään kertoa tästä varmennuksesta ja näkemyksistä, mitä se tarkastus todellisuudessa on tilintarkastajien näkökulmasta"

TT5: "Siinä korostuu se dokumentaation tärkeys. Sä oot ihan hyvin voinut ajatella ne asiat oikein, mutta jos se ei ole missään, niin sä et voi mitenkään todistaa, että ne asiat on ollut niin. Kaikki pitää saada ylös. Dokumentaation taso tuo sen luotettavuuden. Omat päätelmät voi perustella johonkin dokumentaatioon."

TT2: "Kyllä sitä duunia pyritään koko ajan paremmin tekemään ja nyt tietysti työkalut paranee vuosi vuodelta, että pystyy niin kun tekemään tietyillä lisäohjelmistoilla, pystyy saamaan enemmän aineistoa käytyä läpi nopeammin. Tai että joka ikistä lappua ei itse tarvitse katsoa, vaan joillakin työkaluilla pystyy tekemään automaatioajoja nyt esimerkiksi mihin tahansa numeromääräiseen dataan. Et sieltä tulee vihreitä ja punaisia pallukoita että täsmääkö vai ei. Päästään siitä turhasta työstä eroon ja virheiden määrä pienenee."

TT3: " Alkuvaiheessa, niin lähtee ottamaan haasteen vakavasti vastaan. Just tämä, että tehdään enemmän mitä pakko tehdä, niin sillä saadaan laadun ja luotettavuuden taso mahdollisimman korkeaksi."

Kirjallisuudessa on myös pohdittu riippumattomuuden ja asiakassuhteen mahdollisia negatiivisia vaikutuksia kestävyysraporttien varmennuksien luotettavuudessa. Kaikki haastateltavat kokivat, että riippumattomuudella tai asiakassuhteella ei pitäisi olla vaaraa luotettavuuden heikkenemisen kannalta, sillä tilintarkastajia sitoo tiukat ammattistandardit niiden suhteen.

TT2: " Asiakasyrityksen ja tilintarkastusyhtiön asiakassuhde ei voi vaikuttaa riippumattomuuteen. Riippumattomuusasiat käydään tilintarkastusalan standardien mukaisessa laajuudessa joka asiakassuhteessa läpi, niin en näe sellaisia ongelmia olevan.

TT3: "Meidän ammattistandardit estäisi sen, että riippumattomuus vaarantuisi. Ei voida tarjota palveluita, jotka olisi ristiriidassa."

TT4: "Tietysti tilintarkastajaa koskee tiukat riippumattomuusvaatimukset, ja tilintarkastajan tulee joka toimeksiannon kohdalla sitä arvioida, että onko riippumaton ja onko riippumattomuus vaarantunut."

5.3 Luotettavuus

Tutkimusta tehdessä on tärkeä kiinnittää myös huomiota tutkimusaineiston luotettavuuteen. Hirsjärvi ym. (2001) mukaan aineiston laatu vaikuttaa aineiston

luotettavuuteen. Aineisto pyrittiin käsittelemään laatu ja luotettavuus huomioon ottaen. Kuten edellä mainittu, laatuun vaikutettiin kattavalla haastattelurungolla, nopealla litteroinnilla sekä sisällönanalyysillä. Aineistoa käsiteltiin johdonmukaisesti.

Aineiston laadun lisäksi luotettavuuteen vaikuttaa tutkimuksen reliabelius ja validius. Reliaabeliuksella viitataan tutkimustulosten toistettavuuteen, eli tulosten kykyyn tuottaa johdonmukaisia tuloksia. (Hirsjärvi ym., 1997.) Ottaen huomioon reliabeliuksen arvioinnin haastavuuden kvalitatiivisessa tutkimuksessa, tässä tutkimuksessa reliabelius näkyy siinä, miten haastateltavat ovat päätyneet useissa teemoissa samoihin tuloksiin. Haastateltavat olivat monen haastattelukysymyksen kohdalla samaa mieltä ja nostivat esiin samoja seikkoja, joita haastattelukysymyksessä ei kuitenkaan ollut mainittu. Tämä on merkittävä havainto tarkkailla tämän aineiston reliabeliutta.

Validiuden käsitteellä taas viitataan tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä tutkimuksessa on ollut tarkoitus mitata (Hirsjärvi ym., 1997). Validiutta usein tarkkaillaan useasta eri näkökulmasta. Tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoista on tutkia rakennevalidiutta. Rakennevalidius tarkoittaa sitä, kuinka hyvin tutkimuksessa käytetyt teoriat ja käsitteet heijastavat tutkittavaa ilmiötä (Hirsjärvi ym., 2001). Tässä tutkielmassa käytetyt teoriat sekä käsitteet ovat hyvin sidoksissa saatujen tulosten kanssa, joka kohentaa tutkimuksen validiutta ja siten luotettavuutta.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa myös tarkka selostus siitä, miten tutkimus on toteutettu (Hirsjärvi ym., 1997; Tuomi ym., 2018). Tässä tutkimuksessa luotettavuutta tukee tutkimuksen tarkoituksen, aineiston keruun, haastateltavien valinnan, aineiston analyysin sekä tutkimuksen raportoinnin kattava selostus. Luotettavuutta arvioidessa tulee ottaa huomioon myös aineiston koko. Tässä tutkielmassa päädyttiin viiteen haastatteluun. Mahdollisesti useamman haastattelun teko olisi tuonut vielä vahvemmin esiin tutkimuksen reliabeliuksen sekä validiuden. Toisaalta jo näissä viidessä haastattelussa saatiin paljon johdonmukaisia tuloksia.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa käytiin läpi yleisesti tarkastajien näkemyksiä kestävyysraportista vastuullisuuden parantamisen keinona sekä kestävyysraportin luotettavuudesta ilman varmennusta. Tarkastajien näkemyksiä kerättiin uuden sääntelyn merkityksestä, varmennuksen tuomasta lisäarvosta, varmennuksen haasteista sekä palveluntarjoajan ammattitaidosta. Näitä teemoja peilattiin raportin luotettavuuteen. Seuraavissa kappaleissa tutkielman tuloksista vedetään johtopäätöksiä, ja johtopäätöksiä peilataan tutkimuskysymykseen:

Mikä on kestävyysraportoinnin varmennuksen merkitys raportoinnin luotettavuuden kannalta?

Tarve vastuulliselle yritystoiminnalle on kasvanut viimeisten vuosikymmenien aikana. Yritysten tulee organisoida yritystoimintansa kestävä kehitys mahdollistaen. Resurssien ollessa rajalliset ja yritysten hallinnoissa niistä suurta osaa, on yritysten otettava huomioon toimintansa taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristövaikutukset. (Danciu, 2013.) Muuttuvat lait ja standardit yritysvastuun ja vastuullisuusraportoinnin ympärillä auttavat saamaan yrityksiä enemmän vastuuseen toimintansa vaikutuksista. Jotta vastuullisuustoimien valvominen olisi helpompaa, on vastuullisuusraportteja julkaistu kasvavassa määrin. Sidosryhmät kasvavassa määrin vaativat yrityksiltä vastuullisuutta, ja vastuullisuusraportoinnista sidosryhmät saavat selville, onko heidän huoliinsa vastattu (Wallage, 2000). Tämän tutkielman tuloksissa tuli ilmi, miten vastuullisuusraportit auttavat sidosryhmiä saamaan relevanttia informaatiota päätöksenteon avuksi. Sijoittajat ja pankit voivat vaatia tiettyjen vastuullisuustietojen raportointia rahoituksen myöntämiseen, asiakkaat voivat tehdä päätöksiä arvomaailmansa mukaisesti ja yrityksen yhteistyökumppanit saavat paremman käsityksen yrityksen riskeistä ja vaikutuksista. Koko yhteiskunta hyötyy kestävästä ja vakaasta talousjärjestelmästä vastuullisuusraportoinnin myötä. Sidosryhmien tyydyttämisen lisäksi yritys itse hyötyy vastuullisuusraportoinnista auttaen yrityksiä tunnistamaan ja

hallitsemaan ympäristövaikutuksiaan, riskejään ja mahdollisuuksiaan. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464, 2022.)

Yrityksillä vastuullisuusraportoinnin tuottamisen taustalla voi olla myös vilpilliset motiivit. Tutkielman tuloksissa nousi esiin vastuullisuusraporttien markkinointinäkökulma haasteena raportin luotettavuudelle. Vastuullisuusraportointi on yrityksille hyvä markkinointikeino. Yritykset ovat voineet rakentaa raportit tuomalla esiin vain positiivisesti vastuullisuustoimet jättäen negatiiviset vaikutukset raportoimatta. Haastateltavat pohtivat sitä, miten yrityksillä on kiusaus käyttää markkinointia hyödykseen brändin ja maineen parantamiseksi. Tämä kasvattaa myös viherpesun vaaraa. Yritykset voivat julkaista tietoa sidosryhmien harhaanjohtamiseksi. (Lyon ym., 2011.) Tutkimuksen tuloksissa nousi esiin markkinointinäkökulman ja viherpesun lisäksi raportin vapaamuotoisuuden haasteet raportin luotettavuutta arvioidessa. Haastateltavien mukaan vastuullisuusraportit eivät olleet luotettavia, koska yritykset pystyvät raportoimaan vain itselleen edullisista asioista jättäen negatiiviset asiat raportoimatta. Koska vastuullisuusraportteja ei ole tähän mennessä säädelty, riippuu luotettavuus pitkälti yrityksen omista motiiveista sitä tuottaa. Mikäli yritys suhtautuu raporttiin vakavasti, voidaan olettaa, että yritys haluaa toimia oikein eikä toimittaa epäluotettavaa informaatiota. Markkinointitavoitteet, viherpesu ja yrityksen omat motiivit siis ovat suuressa roolissa raportin luotettavuutta arvioidessa. Myös kirjallisuuden mukaan vastuullisuusraportit ovat yrityksille oiva keino maineen parantamiseen, eikä päämotiivi olekaan vastuullisuuden ja läpinäkyvyyden aikaansaaminen (Owen ym., 2000).

Sidosryhmien luottamus vastuullisuusraportointiin on tämän myötä heikolla tasolla, ja uudella kestävyysraportointidirektiivillä pyritään raportin luotettavuuden kasvattamiseen. Tutkielman tulokset osoittavat, että uusi direktiivi on merkittävä keino saada raporttien luotettavuutta korkeammaksi. Direktiivi tuo yhtenäiset raportointistandardit vertailukelpoisuuden aikaansaamiseksi ja kaksoisolennaisuuden konseptin, jolloin yrityksen täytyy raportoida yrityksen vaikutuksista ympäristöön, mutta myös ympäristön vaikutuksista yritykseen. Tuloksissa nousi esiin vertailukelpoisuuden tärkeys. Direktiivin tuodessa yhtenäiset säännöt raportin tekoon, ei yritykset voi valikoida raportille tuotavia asioita. Raportista tulee tasapainoisempi ja vertailukelpoisempi, kun kaikkien yritysten tulee raportoida heille olennaisista asioista, niin negatiivista kuin positiivisistakin. Kaikki haastateltavat kokivat kaksoisolennaisuuden tuoman lisäarvoa ja luotettavuutta raportoinnille. Uudella direktiivillä on myös suurempi yhteiskunnallinen merkitys, mitä mahdollisesti oletetaan. Suuryritysten lisäksi kestävyysraportoinnin sääntelyn laajentaminen vaikuttaa myös pienempiin yrityksiin alihankintaketjujen kautta.

Yleisen käsityksen mukaan luottamuskuilua voidaan kaventaa käyttämällä ulkoista, riippumatonta, tarkastajaa varmentamaan kestävyysraportoinnin informaatio (Dando ym., 2003). Varmennusta käytetään raportoidun informaation korkeamman luottamuksen aikaansaamiseksi (Cuadrado-Ballesteros ym., 2017). Vastuullisuusraportteja onkin tarkistettu kasvavassa määrin sidosryhmien luottamuksen saavuttamiseksi, mutta uuden direktiivin myötä raporttien

varmennuksesta tulee pakollista. Useiden tutkimusten mukaan varmennus nostaa raportin luotettavuutta, jota myös tämän tutkimuksen tulokset tukevat. Haastateltavat kokivat vahvasti, että sidosryhmät voivat luottaa varmennettuun kestävyysraporttiin.

Miten konkreettisesti varmennus todellisuudessa tuo luotettavuutta kestävyysraporttiin? Tuloksissa nousi esiin kattavat varmennustoimenpiteet ja käytetyt varmennusstandardit, joiden avulla voidaan varmistua siitä, että raportin tiedot ovat olennaisilta osilta oikein. Siinä missä lukujen tarkastaminen on tilintarkastajille tuttua, mielenkiintoinen havainto tuloksissa tuli esiin narratiivisen tekstin varmennuksen haaste. Kestävyysraportit sisältävät usein sanallisia väittämiä, jotka tilintarkastajien tulee varmentaa. Haastateltavien mukaan jokainen olennainen vastuullisuusväittäjä tulee varmentaa, jolloin väitteen todentamiseksi täytyy etsiä taustatietoa siitä, mihin väite pohjautuu. Toisaalta haastateltavat nostivat esiin haasteen siitä, miten tilintarkastajat varmentuvat yrityksen tarjoaman taustatiedon alkuperästä. Kestävyysraporttien varmennus on vielä alkuvaiheessa, ja tämäntapaisten ongelmien ratkaisuun tarvitaan vastauksia, jotta varmennuksen saa vielä luotettavammalle tasolle.

Tuloksissa nousi esiin myös muita haasteita varmennuksessa, ja niiden vaikutuksia varmennuksen luotettavuuteen. Erityisesti tuloksissa näkyivät varmennuksessa käytettävä varmuuden taso. Uuden direktiivin myötä kestävyysraportointitarkastajien tulee varmentaa raportit rajoitetun varmuuden tasolla. Taloudellisen tiedon tilintarkastus tehdään kohtuullisen varmuuden tasolla, jossa tilintarkastusriski saadaan erittäin alhaiselle tasolle, kun taas nyt kestävyysraporteissa käytettävä rajoitettu varmuus tarkoittaa tilintarkastusriskin alentamista hyväksyttävän alhaiselle tasolle (Yan ym., 2022). Rajoitetussa varmuudessa tarkastajan lausunnossa todetaan, ettei ole havaittu mitään seikkaan, jonka perusteella kestävyysraportin voitaisiin päätellä olevan oleellisesti virheellinen (TTL 5 a §). Rajoitettu varmuus on haasteellinen raportin varmennuksen tuoma luotettavuutta arvioidessa. Voidaanko rajoitetulla varmuudella varmennettuun kestävyysraporttiin luottaa? Fuhrmann ym. (2017) mukaan rajoitetun varmuuden tarjoava varmennusprosessi ei ole riittävä raportin luotettavuuden todentamiseksi. Myös tämän tutkimuksen tuloksissa todettiin, että rajoitetulla varmuudella ei saada niin korkeaa luotettavuutta, mitä kohtuullisella varmuudella. Toisaalta monien haastateltavien mukaan tarkastaja usein tekee enemmän, mitä käytetty varmuustaso vaatisi. Tämä johtuu haastateltavien mukaan tilintarkastajien luonteesta ja vastuusta toimeksiantoja kohtaan. Havainto siitä, että tilintarkastajat tekevät enemmän, mitä varmuustaso vaatisi voi tarkoittaa sitä, että ero luotettavuudessa rajoitetulla varmuudella varmennettuun raporttiin ei välttämättä ole niin suuri verrattuna kohtuudella varmuudella varmennettuun raporttiin tilintarkastajien tekemän ylimääräisen varmennustyön myötä.

Rajoitettu varmuus on kuitenkin hyvin poikkeava kohtuullisesta varmuudesta, sillä varmennustoimenpiteet ja -vaatimukset varmennusta kohtaan ovat paljon laveammat rajoitetulla varmuudella. Sidosryhmät kuitenkin saattavat olettaa kestävyysraportin olevan varmennettu samalla tasolla kuin tilinpäätös. Tutkimuksen tuloksissa nousi esiin tämä väärinymmärryksen riski, joka taas

kasvattaa odotuskuilua kestävyysraportin käyttäjien ja varmentajien välillä. Tuloksissa nousi esiin pohdintaa siitä, miten varmennus pohjautuu yrityksen järjestelmiin, eikä varsinaisesti yrityksen toimiin, kasvattaen tätä käsityseroa. Tämä tulos tukee Powerin (1996) väitettä siitä, miten varmennuksen rooli on todellisuudessa etäisempi, mitä sidosryhmät usein käsittävät. Muita kestävyysraportin varmennukseen liittyviä haasteita tulosten mukaan on sidosryhmien vähäinen ymmärrys siitä, mitä varmennus todellisuudessa sisältää sekä ei-taloudellisen tiedon varmennuksen uutuus, jonka myötä sääntely on vielä keskeneräinen ja käytännöt vakiintumattomat. Mielenkiintoisena havaintona varmennuksen haasteista puhuttaessa on myös nostettava esiin kestävyysraportin peilaaminen tilinpäätökseen. Yksi haastateltavista nosti esiin kysymyksen siitä, miten jatkossa kestävyysraportteja tullaan varmentamaan tilinpäätökseen peilaten, jotta varmistutaan tietojen yhdenmukaisuus. On tärkeää, että raportit eivät ole ristiriidassa keskenään.

Kestävyysraportin luotettavuuden nousuun vaikuttaa varmennuksen lisäksi varmennusentartaja. Varmennusentartaja on suuressa roolissa, kun puhutaan kestävyysraportin varmennuksen merkityksestä raportin luotettavuuteen. Varmennusentartaja esittää kestävyysraportista varmennuslausunnon, jonka myötä sidosryhmät voivat luottaa raportin tarjoamaan informaatioon paremmin (Adams ym., 2004). Mutta tilintarkastajien ollessa perinteisesti taloudellisen tiedon tarkastajia, miten tilintarkastajat soveltuvat kestävyysraportointitarkastajiksi? Tutkimuksen tulokset osoittavat, että tilintarkastajan etuina kestävyysraportointitarkastajana on varmennusalan asiantuntijuus, tarkat prosessit ja toimintatavat sekä tilintarkastajan uskottavuus ja vahva asema Suomessa. Näitä tuloksia tukee Hodgen ym. (2009), Peregon (2009) ja Mockin ym. (2007) tekemät tutkimukset palveluntarjoajan vaikutuksista kestävyysraportin varmennuksiin. Peregon (2009) ja Mockin ym. (2007) mukaan varmennuksen laatu, jolla tässä viitataan varmennustoimenpiteisiin ja toimintatapoihin, nähdään korkeampana tilintarkastajan toteuttamana. Hodge ym. (2009) tutkimuksessa tilintarkastajan taito, pätevyys ja markkinatuntemus houkuttelee yrityksiä valitsemaan tilintarkastajan varmentajaksi (Hodge ym., 2009). Tuloksissa nousi myös esiin dokumentaation tason vaikutus sekä tilintarkastajien laadunvalvonta. Kaikki nämä edellä mainitut seikat tekevät tilintarkastajasta luotettavan kumppanin kestävyysraporttien varmennukseen.

Haasteena tilintarkastajien näkökulmasta kestävyysraportoinnin varmennuksessa on tilintarkastajan vastuu. Tilintarkastaja on tilintarkastuslain mukaan vastuussa antamastaan lausunnosta. Kestävyysraportointitarkastaja on kuitenkin uusi työnkuva tilintarkastajille, jota säätelevät lait ja standardit sekä käytännöt eivät ole vielä vakiintuneet. Tämä hankaloittaa lausunnon antoa, ja varmasti ensimmäisinä vuosina aiheuttaa myös negatiivisten lausuntojen antoa, sillä tarkastajan vastuun ollessa suuri, tulee tarkastajan olla varma omasta lausunnotaan. Kestävyysraportoinnin varmennuksen ala tulee lähivuosina varmasti vakiintumaan uuden direktiivin tullessa asteittain voimaan ja tuoden pakollisen kestävyysraportoinnin varmennuksen yhä useammalle yritykselle.

Tutkimuksen tuloksista tulee ilmi, että kestävyysraportin varmennuksella on suuri merkitys raportin luotettavuuteen. Tilintarkastajien näkemysten mukaan varmennettu kestävyysraportti on huomattavasti luotettavampi, kuin varmentamaton raportti. Niin sidosryhmät kuin myös yritykset itse hyötyvät varmennuksesta ja sen tuomasta luotettavuudesta raportille. Myös varmennuksen tarjoajan rooli nousi esiin luotettavuuden arvioinnissa. Tilintarkastajat kestävyysraportointitarkastajina tuovat varmennukseen asiantuntevuutta ja tilintarkastajat nähdään luotettavana toimijana, nostaan myös kestävyysraportin luotettavuutta. Kun varmennuksen koetaan tuovan kestävyysraportille luotettavuutta, nostaa se esiin myös haasteita, kuten odotuskuilun ja varmuuden tason tuottamat ongelmat. Sidosryhmät saattavat olettaa varmennuksen tuottavan korkeampaa varmuutta, kuin mitä se todellisuudessa tuottaa. Myös kestävyysraportoinnin varmennuksen uutuus tuottaa haasteita, ja luotettavuus saadaan varmasti korkeammalla tasolle, kunhan alan käytännöt ovat vakiintuneet ja kestävyysraportteja saadaan kasvavassa määrin varmennettua uuden sääntelyn mukaisesti.

Tutkimuksessa nousi myös esiin tarvetta jatkotutkimukselle. Tässä tutkimuksessa syvennyttiin varmennuksen tuomaan merkitykseen raportin luotettavuuden kannalta. Olennaista olisi tutkia lisää sitä, miten varmennus vaikuttaa raportin laatuun. Mielenkiintoista olisi myös selvittää varmennuksen tarjoajan merkitystä kestävyysraporttien varmennuksessa; miten pienempien tilintarkastusyri-tysten tekemän varmennuksen tuoma luotettavuus eroaa Big4 -yhteisön tekemästä varmennuksesta?

LÄHTEET

- Adams, C. A., & Evans, R. (2004). Accountability, Completeness, Credibility and the Audit Expectations Gap. *The Journal of Corporate Citizenship*, 14, 97–115.
- Adomako, S., Abdelgawad, S. G., Ahsan, M., Amankwah-Amoah, J., & Azaaviele Liedong, T. (2023). Nonmarket strategy in emerging markets: The link between SMEs' corporate political activity, corporate social responsibility, and firm competitiveness. *Journal of business research*, 160, 113767. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.113767>
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino*.
- Al-Shaer, H. (2020). Sustainability reporting quality and post-audit financial reporting quality: Empirical evidence from the UK. *Business Strategy and the Environment*, 29(6), 2355–2373. <https://doi.org/10.1002/bse.2507>
- Amir Amel-Zadeh & George Serafeim (2018) Why and How Investors Use ESG Information: Evidence from a Global Survey, *Financial Analysts Journal*, 74:3, 87-103, <https://doi.org/10.2469/faj.v74.n3.2>
- Ballou, B., Chen, P., Grenier, J. H., & Heitger, D. L. (2018). Corporate social responsibility assurance and reporting quality: Evidence from restatements. *Journal of accounting and public policy*, 37(2), 167-188. <https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2018.02.001>
- Boiral, O., & Henri, J.-F. (2017). Is Sustainability Performance Comparable? A Study of GRI Reports of Mining Organizations. *Business & Society*, 56(2), 283-317. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1177/0007650315576134>
- Boiral, O., & Heras-Saizarbitoria, I. (2020). Sustainability reporting assurance: Creating stakeholder accountability through hyperreality? *Journal of Cleaner Production*, 243, 118596. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.118596>
- Boiral, O., Heras-Saizarbitoria, I., & Brotherton, M.-C. (2006). Assessing and Improving the Quality of Sustainability Reports: The Auditors' Perspective. *Journal of Business Ethics*, 155(3), 703–721. <https://doi.org/10.1007/s10551-017-3516-4>
- Cuadrado-Ballesteros, B., Martínez-Ferrero, J., & García-Sánchez, I. M. (2017). Mitigating information asymmetry through sustainability assurance: The role of accountants and levels of assurance. *International Business Review*, 26(6), 1141–1156. <https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2017.04.009>
- DANCIU, V. (2013). The sustainable company: New challenges and strategies for more sustainability. *Theoretical and applied economics*, XX(9), 7-26.
- Dando, N., & Swift, T. (2003). Transparency and assurance: Minding the credibility gap. *Journal of Business Ethics: JBE*, 44(2/3), 195–200. <https://doi.org/10.1023/A:1023351816790>
- De Beelde, I., & Tuybens, S. (2015). Enhancing the Credibility of Reporting on Corporate Social Responsibility in Europe. *Business Strategy and the Environment*, 24(3), 190–216. <https://doi.org/10.1002/bse.1814>

- Deegan, C., Cooper, B. J., & Shelly, M. (2006). An Investigation of Tbl Report Assurance Statements: Australian Evidence. *Australian Accounting Review*, 16(2), 2-18.
- Dmytriiev, S. D., Freeman, R. E., & Hörisch, J. (2021). The Relationship between Stakeholder Theory and Corporate Social Responsibility: Differences, Similarities, and Implications for Social Issues in Management. *Journal of management studies*, 58(6), 1441-1470. <https://doi.org/10.1111/joms.12684>
- Eisenhardt, K. M. (1989). Agency Theory: An Assessment And Review. *Academy of Management. The Academy of Management Review*, 14(1), 57.
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino.
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464, annettu 14 päivänä joulukuuta 2022, asetuksen (EU) N:o 537/2014, direktiivin 2004/109/EY, direktiivin 2006/43/EY ja direktiivin 2013/34/EU muuttamisesta yritysten kestävyysraportoinnin osalta (ETA:n kannalta merkityksellinen teksti), EP, CONSIL, 322 OJ L (2022). <http://data.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj/fin>
- European Commission. (2023). COMMISSION DELEGATED REGULATION (EU) 2023/2772.
- Folmer, H., & Tietenberg, T. H. (2005). The International Yearbook of Environmental and Resource Economics 2005/2006: A Survey of Current Issues. Reference and Research Book News, 20(4), .
- Fuhrmann, S., Ott, C., Looks, E., & Guenther, T. W. (2017). The contents of assurance statements for sustainability reports and information asymmetry. *Accounting and Business Research*, 47(4), 369-400. <https://doi.org/10.1080/00014788.2016.1263550>
- Gierszewska, G., & Seretny, M. (2019). Sustainable behavior: The need of change in consumer and business attitudes and behavior. *Foundations of management*, 11(1), 197-208. <https://doi.org/10.2478/fman-2019-0017>
- GRI. (ei pvm.). About GRI. <https://www.globalreporting.org/about-gri/>
- Hazaea, S. A., Zhu, J., Khatib, S. F. A., Bazhair, A. H., & Elamer, A. A. (2022). Sustainability assurance practices: A systematic review and future research agenda. *Environmental Science and Pollution Research*, 29(4), 4843-4864. <https://doi.org/10.1007/s11356-021-17359-9>
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2000). Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P., & Liikanen, P. (1997). Tutki ja kirjoita. Kirjayhtymä.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P., & Sinivuori, E. (2009). Tutki ja kirjoita (15. uud. p.). Tammi.
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2022). Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö ([2. painos].). Gaudeamus.
- Hodge, K., Subramaniam, N., & Stewart, J. (2009). Assurance of Sustainability Reports: Impact on Report Users' Confidence and Perceptions of

- Information Credibility. *Australian Accounting Review*, 19(3), 178–194. <https://doi.org/10.1111/j.1835-2561.2009.00056.x>
- Huang, Q., Wan, A., Elahi, E., Peng, B., & Li, J. (2023). Can corporate social responsibility enhance corporate competitiveness? An empirical analysis based on listed companies in China's pharmaceutical manufacturing industry. *Corporate social-responsibility and environmental management*, 30(5), 2639-2650. <https://doi.org/10.1002/csr.2507>
- Hörisch, J., Freeman, R. E., & Schaltegger, S. (2014). Applying Stakeholder Theory in Sustainability Management: Links, Similarities, Dissimilarities, and a Conceptual Framework. *Organization & environment*, 27(4), 328-346. <https://doi.org/10.1177/1086026614535786>
- Khan, S. A. R., Yu, Z., & Farooq, K. (2023). Green capabilities, green purchasing, and triple bottom line performance: Leading toward environmental sustainability. *Business strategy and the environment*, 32(4), 2022-2034. <https://doi.org/10.1002/bse.3234>
- Kirjanpitolaki. 1997/1336. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>
- KPMG. (2010). CARROTS AND STICKS - PROMOTING TRANSPARENCY AND SUSTAINABILITY. KPMG Advisory N.V., United Nations Environment Programme. Global Reporting Initiative, Unit for Corporate Governance in Africa.
- KPMG. (2022). Big shifts, small steps. Survey of Sustainability Reporting 2022.
- Laine, M., Tregidga, H. & Unerman, J. (2021). *Sustainability Accounting and Accountability*. Routledge.
- Liggio, C. D. (1975). The expectation gap: The accountant's legal Waterloo? *The CPA (Pre-1986)*, 45(000007), 23.
- Lyon, T. P., & Maxwell, J. W. (2011). Greenwash: Corporate Environmental Disclosure under Threat of Audit. *Journal of Economics & Management Strategy*, 20(1), 3–41. <https://doi.org/10.1111/j.1530-9134.2010.00282.x>
- Lyon, T. P., & Montgomery, A. W. (2015). The Means and End of Greenwash. *Organization & environment*, 28(2), 223-249. <https://doi.org/10.1177/1086026615575332>
- Martínez-Ferrero, J., & García-Sánchez, I.-M. (2018). The Level of Sustainability Assurance: The Effects of Brand Reputation and Industry Specialisation of Assurance Providers. *Journal of Business Ethics: JBE*, 150(4), 971–990. <https://doi.org/10.1007/s10551-016-3159-x>
- Mock, T. J., Strohm, C., & Swartz, K. M. (2007). An Examination of Worldwide Assured Sustainability Reporting. *Australian Accounting Review*, 17(1), 67–77.
- N. Burhan, A. H., & Rahmanti, W. (2012). THE IMPACT OF SUSTAINABILITY REPORTING ON COMPANY PERFORMANCE. *Journal of Economics, Business & Accountancy Ventura (Online)*, 15(2), 257. <https://doi.org/10.14414/jebav.v15i2.79>
- O'Dwyer, B., & Owen, D. L. (2005). Assurance statement practice in environmental, social and sustainability reporting: A critical evaluation. *The British*

- Accounting Review, 37(2), 205–229.
<https://doi.org/10.1016/j.bar.2005.01.005>
- O'Dwyer, B., Unerman, J., & Hession, E. (2005). User Needs in Sustainability Reporting: Perspectives of Stakeholders in Ireland. *European Accounting Review*, 14(4), 759–787. <https://doi.org/10.1080/09638180500104766>
- Olojede, P., Erin, O., Asiriwuwa, O., & Usman, M. (2020). Audit expectation gap: An empirical analysis. *Future Business Journal*, 6(1), 10. <https://doi.org/10.1186/s43093-020-00016-x>
- Owen, D. L., Swift, T. A., Humphrey, C., & Bowerman, M. (2000). The new social audits: Accountability, managerial capture or the agenda of social champions? *European Accounting Review*, 9(1), 81–98. <https://doi.org/10.1080/096381800407950>
- Perego, P. (2009). Causes and Consequences of Choosing Different Assurance Providers: An International Study of Sustainability Reporting. *International Journal of Management*, 26(3), 412–425,487.
- Power, M. (1994). The audit explosion. *Demos*.
- Power, M. (1996). Making things auditable. *Accounting, organizations and society*, 21(2), 289–315. [https://doi.org/10.1016/0361-3682\(95\)00004-6](https://doi.org/10.1016/0361-3682(95)00004-6)
- PRH. (2021). PRH: Tilintarkastusdokumentaatio. https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta/tilintarkastusvalvonta/laaduntarkastuksen_vuosiraportit/laadunvalvonnan_vuosiraportti_2019/laaduntarkastusten_havainnot_aihealueittain/tilintarkastusdokumentaatio.html
- Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. 1987.
- Steiner, M., & Halonen, K. (2010). Tilintarkastusprosessi käytännössä.
- Suomen Tilintarkastajat Ry. (2023). Vastuullisuusraportoinnin varmennus. Suomen Tilintarkastajat Ry:n suosituksia 2/2023.
- Tilintarkastuslaki. 2015/1141. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20151141>
- Tomperi, S. (2018). Tilintarkastus - Normeista käytäntöön. EDITA.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (6. uud. laitos.). Tammi.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2023). Luonnos hallituksen esitykseksi kestävyysraportointidirektiivin (CSRD) voimaansaattamisesta.
- Wallage, P. (2000). Assurance on sustainability reporting: An auditor's view. *Auditing*, 19, 53–65.
- Wang, M.-C. (2017). The Relationship between Firm Characteristics and the Disclosure of Sustainability Reporting. *Sustainability*, 9(4), Article 4. <https://doi.org/10.3390/su9040624>
- Yan, M., Jia, F., Chen, L., & Yan, F. (2022). Assurance process for sustainability reporting: Towards a conceptual framework. *Journal of Cleaner Production*, 377, 134156. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.134156>

Zaman, R., Jain, T., Samara, G., & Jamali, D. (2022). Corporate Governance Meets Corporate Social Responsibility: Mapping the Interface. *Business & society*, 61(3), 690-752. <https://doi.org/10.1177/0007650320973415>